

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİMDALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNDE DAVRANIŞ
PROBLEMLERİ VE YORDAYAN DEĞİŞKENLER

Necla (ÇİMEN) SERTBAŞ

İZMİR
2006

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİMDALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNDE DAVRANIŞ
PROBLEMLERİ VE YORDAYAN DEĞİŞKENLER**

Necla (ÇİMEN) SERTBAŞ

Danışman

Yard. Doç. Dr. Hadiye KÜÇÜKKARAGÖZ

**İZMİR
2006**

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “İlköğretim Öğrencilerinde Davranış Problemleri Ve Yordayan Değişkenler” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

15/09/2006

Necla (Çimen) SERTBAŞ

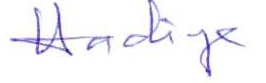
Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼ę¼'ne

İşbu alışma, j¼rimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve psikolojik Danışmanlık Eğitimii y¼ksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. M¼nener YALCINKAYA

¼ye : Yrd. Doç. Dr. Hadiye K¼Ç¼KKARAG¼Z
(Danışman)

¼ye : Yrd. Doç. Dr. Nerg¼z BULUT SERİN

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen ¼đretim ¼yelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2006

Prof. Dr. Sedef G¼DENER

Enstit¼ M¼d¼r¼

**YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DÖKÜMANTASYON
MERKEZİ
TEZ VERİ FORMU**

Tez No:

Konu Kodu:

Üniv. Kodu:

- Not : Bu bölüm merkezimiz tarafından doldurulacaktır.

Tezin yazarının

Soyadı: SERTBAŞ

Adı: Necla

Tezin Türkçe adı: İlköğretim öğrencilerinde davranış problemleri ve yordayan değişkenler

Tezin Yabancı Dildeki Adı: "Behavioral Problems in Children at Primary Education and Effective Variables".

Tezin Yapıldığı

Üniversite: Dokuz Eylül
Üniversitesi

Enstitüsü: Eğitim Bilimleri
Enstitüsü

Yılı:2006

Tezin Türü: Yüksek Lisans

Dili: Türkçe

Sayfa Sayısı:107

Referans Sayısı:

Tez danışmanlarının

Ünvanı: Yard. Doç Dr.

Adı: Hadiye

Soyadı: Küçükkaragöz

Türkçe anahtar kelimeler:

- 1.Davranış Problemleri
- 2.İlköğretim
- 3.Benlik Kavramı
- 4.Anne-baba tutumu
- 5.Atılganlık

İngilizce anahtar kelimeler:

- 1.Behavioral Problem
- 2.Primary Education
3. Self Consept
- 4.Mother-father attitude
- 5.Assertiveness

Tarih: 15.09.2006

İmza:

TEŞEKKÜR

Oldukça uzun ve zorlu bir süreç sonucunda ortaya çıkan bu çalışmanın oluşumunda benim için özel ve değerli birçok insanın yardımı olmuştur. En başta benim bu çalışmayı yapabileceğime benden daha fazla inanan değerli hocam Sayın Yard. Doç. Dr. Hadiye KÜÇÜKKARAGÖZ'e sonsuz sabrı, içtenliği ile bana destek olduğu ve yol gösterdiği için binlerce teşekkürü borç bilirim.

Çalışmalar boyunca, çalışmalarını, farkında olmadan tüm sevimliliğiyle ve afacanlığıyla engel olmaya çalışan minik kızım ELİF'ime ilerideki yaşamında bol başarılar ve mutluluk dileyerek teşekkür ediyorum.

Ayrıca hayatım boyunca bana hep destek olan aileme,yakınlarıma, dostlarıma (özellikle Terkivatan ve Elmacı ailelerine) hep yanımda oldukları ve anlayışlarını benden hiç esirgemedikleri ve bana hep güvendikleri için sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Uygulamaları yapmamda bana destek veren Reşat Nuri Güntekin İlköğretim Okulu idarecileri,öğretmenleri, öğrenci ve velilerine katkılarından dolayı teşekkür ediyorum.

Bu tezin oluşumunda bana özel desteklerini esirgemeyen Sertbaş , Çimen ve Dünder ailelerine özel teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca; hayatımdaki en özel yeri kaplayan, bana her türlü desteği esirgemeyen, yaşamımda benim için önemli ve değerli olan sevgili eşim Akın SERTBAŞ'a sonsuz teşekkür ediyorum.

Bu tezi tüm sevdiklerime armağan ediyorum.

Saygılarımla

Necla SERTBAŞ

İÇİNDEKİLER

BAŞLIK SAYFASI	
YEMİN METNİ.....	i
DEĞERLENDİRME KURULU ÜYELERİ.....	ii
YÜKSEKÖĞRETİM KURUMU DÖKÜMANTASYON MERKEZİ	
TEZ VERİ FORMU.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLO LİSTESİ.....	vii
EKLER LİSTESİ.....	ix
ÖZET.....	x
ABSTRACT.....	xii
BÖLÜM I	
1.GİRİŞ.....	1
1.1.Araştırmanın problemi.....	2
1.2.Araştırmanın Amacı.....	3
1.3.Araştırmanın Önemi.....	4
1.4.Sayıtlılar.....	5
1.5. Sınırlılıklar.....	5
1.6. Tanımlar.....	6
2.KURAMSAL ÇERÇEVE VE LİTERATÜR.....	8
2.1. ÇOCUKLARDA UYUM VE PROBLEM DAVRANIŞLAR.....	8
2.1.1. Uyum ve Problem Davranışların Tanımı.....	8
2.1.2. Çocuklarda Görülen Problem Davranışların Türleri.....	11
2.2.1. İLKÖĞRETİM DÖNEMİ.....	17
2.2.1.1.İlköğretim Dönemi Çocuklarının Gelişim	
Dönemi Özellikleri.....	19
2.3.1. BENLİK KAVRAMI.....	20

2.3.2.BENLİK KAVRAMININ GELİŞİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER	22
2.4.1. ANNE-BABA-ÇOCUK İLİŞKİLERİ	23
2.4.2. ANA-BABA TUTUMLARI	25
2.5.ATILGANLIK KAVRAMI	30
2.6.KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	32
2.6.1.Yurtdışında Konu İle İlgili Yapılan Araştırmalar	32
2.6.2. Türkiye’de Konu İle İlgili Araştırmalar	33
BÖLÜM III	
3.YÖNTEM.....	37
3.1.EVREN VE ÖRNEKLEM.....	37
3.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	37
3.2.1.Öğretmen Gözlem Formu	38
3.2.2.Piers-Harris Çocuklardaki Öz Kavram Ölçeği	38
3.2.3.Aile Değerlendirme Ölçeği	40
3.2.4.Rathus Atılganlık Envanteri.....	48
BÖLÜM IV	
4.BULGULAR	51
BÖLÜM V	
5. TARTIŞMA,SONUÇ VE ÖNERİLER	82
5.1. Tartışma	82
5.2.Sonuç.....	83
5.3.Öneriler	88
KAYNAKÇA	90
EKLER.....	

TABLO LİSTESİ	Sayfa
Tablo 1 Örnekleme Oluşturan Öğrencilerin Yaşlara Göre Dağılımı ve Yüzdeler Değerleri	52
Tablo 2 Örnekleme Oluşturan Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı ve Yüzdeler Değerleri	52
Tablo 3 Yaş, Cinsiyet ve Problem Davranışların Türlerine Göre Her Bir Değişkenin Ortalama ve Standart Sapmaları	53
Tablo 4 İçer Kapanıklık Davranışı Gösteren Öğrencilerin Problem Düzeyi Yüzdeler Değerleri	54
Tablo 5 Saldırganlık Davranışı Gösteren Öğrencilerin Problem Düzeyi Yüzdeler Değerleri	55
Tablo 6 Yalan Söyleme ve Çalma Davranışı Gösteren Öğrencilerin Problem Düzeyi Yüzdeler Değerleri	56
Tablo 7 Bağımlılık Davranışı Gösteren Öğrencilerin Problem Düzeyi Yüzdeler Değerleri	57
Tablo 8 Davranış Problemleri İle Diğer Davranış Problemleri Arasındaki İlişki Tablosu.....	58
Tablo 9 Davranış Problemleri İle Annelerin Aile Değerlendirme Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişki Tablosu.....	59
Tablo 10 Davranış Problemleri İle Babaların Aile Değerlendirme Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişki Tablosu.....	60
Tablo 11 Davranış Problemleri İle Piers-Harris Ve Rathus Arasındaki İlişki Tablosu.....	61
Tablo 12 Annelerin ADÖ Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar Arasındaki Korelasyon Tablosu	63
Tablo 13 Annelerin ADÖ Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar İle Babaların ADÖ Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar Arasındaki Korelasyon Tablosu.....	65
Tablo 14 Annelerin ADÖ Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar İle Piers-Harris Ve Rathus Arasındaki Korelasyon Tablosu	67
Tablo 15 Babaların ADÖ Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar Arasındaki Korelasyon Tablosu.....	70

Tablo 16 Babaların ADÖ Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar İle Piers-Harris Ve Rathus Arasındaki Korelasyon Tablosu	72
Tablo 17 Piers-Harris Ve Rathus Ölçeklerinin Aralarındaki Korelasyon Tablosu.....	75
Tablo 18 İçe Kapanıklık Problemi İle Anne Baba Tutumu, Benlik Kavramı, Atılganlık Düzeyi Puanlarını Yordamasına İlişkin Aşamalı Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	78
Tablo 19 Saldırganlık Problemi İle Anne Baba Tutumu, Benlik Kavramı, Atılganlık Düzeyi Puanlarını Yordamasına İlişkin Aşamalı Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....	79
Tablo 20 Yalan Söyleme ve Çalma Problemi İle Anne Baba Tutumu, Benlik Kavramı, Atılganlık Düzeyi Puanlarını Yordamasına İlişkin Aşamalı Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	80
Tablo 21 Bağımlılık Problemi İle Anne Baba Tutumu, Benlik Kavramı, Atılganlık Düzeyi Puanlarını Yordamasına İlişkin Aşamalı Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....	81

EKLER

- 1.Öğretmen Gözlem Formu**
- 2.Aile Değerlendirme Ölçeği**
- 3.Piers-Harris Çocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği.....**
- 4.Rathus Atılganlık Envanteri**

ÖZET

Çocuğun doğduğu anda başlayıp, kendi aile ortamı ve çevresinden getirmiş olduğu bilgi beceri ve tutumların ilköğretim çağı içerisinde değişimlere uğrayabildiği bilinen bir gerçektir. Bu bilgi, beceri ve tutumların yapılan araştırmalar ışığında, farklı değişkenler tarafından da yordandığı söylenebilir.

Bu çalışmanın amacı ilköğretim çağında ki çocuklarda karşılaşılan davranış problemlerini yordayan değişkenlerin neler olabileceği konusunda ışık tutmak olarak belirlenmiştir.

Bu amaçla, ilköğretim çağı çocuklarında sıkça karşılaşılan bazı davranış problemlerinin yaş, cinsiyet, benlik kavramı, anne baba tutumları ve atılganlık düzeyleri arasında herhangi bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır.

Bu çalışmanın örneklemini , 2005/2006 Eğitim-Öğretim yılı içerisinde İzmir ili Bornova ilçesi Alt-Orta sosyoekonomik düzeyi temsil ettiği düşünülen bir ilköğretim okulu'nda okumakta olan ve davranış problemi olduğu varsayılan 120 öğrenci ve 240 öğrenci velisi ve bu öğrencilerin öğretmenleri oluşturmaktadır.

Çocuklardaki davranış problemlerine ilişkin tanıtıcı bilgiler “Öğretmen Gözlem Formu” ile elde edilmiştir. Çocukların anne-baba tutumları konusunda bilgi edinmek için Aile Değerlendirme Ölçeği, çocukların benlik kavramını değerlendirmek için “Piers-Harris Çocuklardaki Öz-kavramı Ölçeği”, çocukların atılganlık düzeylerini tespit etmek içinde Rathus Atılganlık Envanteri kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizi bilgisayar SPSS istatistik programıyla yapılmıştır

Araştırma sonucuna göre; davranış problemi olan ilköğretim dönemi öğrencilerinin davranışlarını etkileyen birden fazla değişkenin olduğu ve bu değişkenlerinde kendi aralarında da etkileşim içinde olduğu söylenebilir.($P < 0,05$) Öğrencilerin davranış problemlerinin, aile işlevleri, benlik kavramı puanları ve

atılganlık düzeyi ile ilişkili olduğu, ayrıca yaş dönemleri arasında da istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar saptanmıştır. ($P < 0,05$)

Bu sonuçlara göre, anne-baba tutumlarının, çocukların benlik kavramı puanlarının ve atılganlık düzeylerinin problem davranışların oluşumunda ya da gelişiminde büyük rol oynadığı görülmektedir. Bu nedenle; anne-babaların ve öğretmenlerin çocuklara demokratik bir ortam yaratılmasında daha bilinçli davranmaları gerekmektedir. Ayrıca toplum bu konuda daha çok aydınlatılmalıdır.

ABSTRACT

It is a well known fact that the child's knowledge, skills and attitude, which he/she begins to acquire from family and environment as of his / her birth, may change. Under the research carried out until now, it may be said that these knowledge, skills and attitude are affected by different variables.

The purpose of this paper is to give information about what variables affect the behavioral problems encountered in the children at the age of primary education.

With this purpose, a research was made into whether there is relation between some behavioral problems and age, sex, self-concept, the mother – father attitudes, levels of assertiveness.

Sampling of this study consisted of 120 pupils thought to have behavioral problems, their 240 parents and teachers at a primary school, which was considered to represent low-medium socio-economical level in Bornova of İzmir during 2005-2006 academic year.

Introductory information about the behavioral problems of the children was gathered via "Teacher Observation Form". Family Evaluation Scale, "Piers-Harris Children's Self-Concept Scale" and Rathus Assertiveness Schedule were used to acquire information about the mother and father attitude, to evaluate the self-concept and to find out the level of assertiveness of the children, respectively. The acquired information was analysed through computer SPSS statistics program.

Based on results of the research, it may be said that there are more than one variables affecting the behaviour of the children with behavioral problems at the age of primary education and these variables have an interaction among themselves. ($P < 0,05$) It has been found out that the behavioral problems of the children are in relation with family functions, self-concept scores and levels of assertiveness; moreover, there are statistically significant differences between ages.

According to these results, it is clear that mother and father attitudes, self-concept scores and levels of assertiveness of the children play a great role in emergence and improvement of problem behaviour. Due to this fact, mothers, fathers and teachers should be more conscious in terms of creating a democratic environment for the children. Moreover, the society should be given more information about this issue.

BÖLÜM I

I. GİRİŞ

Çocuğun doğduğu anda başlayıp, kendi aile ortamı ve çevresinden getirmiş olduğu bilgi beceri ve tutumların ilköğretim çağı içerisinde değişimlere uğrayabildiği bilinen bir gerçektir. Ailenin çocuk yetiştirme yaklaşımının, her anlamda çocuğun oldukça hızlı bir gelişim gösterdiği dönem olan 0-6 yaş dönemine olan etkisi çeşitli çalışmalarda ortaya konmuştur.

Çocuğun psikolojik ve sosyal açıdan gelişimi ve dış çevresiyle etkileşiminde ailenin olduğu kadar ülkemizde 6-14 yaşlarını kapsayan ilköğretim dönemi de büyük rol oynamaktadır. İlköğretim döneminde, çocuklarda, bazı uyum ve davranış problemleriyle karşılaşılabilir.

Bu çalışmanın yapılma gereksinimini, son yıllarda uygulamalı davranış analizinde meydana gelen bazı değişimler oluşturmaktadır. Meydana gelen en büyük değişim, son yıllarda rehberlik servislerini sıkça meşgul eden konulardan biri olan ilköğretim dönemi düzeyindeki öğrencilerindeki davranış problemlerinin karşılaşıma sıklığının artması olmuştur.

Son yıllarda ilköğretim dönemi öğrencilerindeki davranış problemlerinin ortaya çıkış sebeplerini araştırılması üzerine gerek yurt dışında gerekse yurt içinde yapılan araştırmalar artmıştır.

Davranış ve uyum problemleri konusu gündemi meşgul etmekte ve bu konuda birçok araştırmacı olaya farklı noktalardan bakarak incelemeye çalışmaktadır. Araştırmacıların birleştiği ortak nokta ise, bu konunun tek bir noktadan kaynaklanmadığı ve farklı etkenlerin bir araya gelerek bu problemlerin ortaya çıktığı konusudur. Bu konu, bu alanda faaliyet gösteren uzmanlar, pedagoglar, eğitimciler ve hatta aileler açısından önem arz etmektedir.

Bu çalışmanın amaçlarından biri, davranış problemlerinin ortaya çıkma nedenlerinin araştırılmasından çok, karşılaşılan davranış problemlerini etkileyen değişkenlerin neler olabileceği konusunda araştırma yapılması ve bu araştırma bulgularının, bu konuda faaliyet gösteren tüzel kişilere ve meslek gruplarının çalışmalarına ışık tutmak olarak tespit edilmiştir.

Bu çalışmada; İlköğretim dönemi öğrencilerinde sıkça karşılaşılan davranış problemlerinden olan saldırganlık, içe kapanıklık, yalan söyleme ve çalma, bağımlılık problemleri ele alınmış ve bu problemler ile;

- a) çocuğun benlik algısı,
- b) anne-baba tutumları
- c) atılganlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığına bakılmıştır.

Bu amaçla, ilköğretim çağı çocuklarında sıkça karşılaşılan bu davranış problemlerini ne tür değişkenlerin etkilediğine ve etkilediyse ne düzeyde bir fark olduğu araştırılmıştır.

1.1. Araştırmanın Problemi

Araştırmada yanıtlanması gereken temel soru şu şekilde belirtilebilir.

İlköğretim döneminde sıkça karşılaşılan saldırganlık, içe kapanıklık, yalan söyleme ve çalma, bağımlılık vb. davranış problemleri ile;

- a) çocuğun benlik algısı,
- b) anne-baba tutumları
- c) atılganlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Bu temel probleme yönelik alt sorular şu şekilde belirlenmiştir;

1. Çocuğun saldırganlık düzeyi ile;
 - a) Çocuğun anne-baba tutumları
 - b) Çocuğun benlik kavramı
 - c) Çocuğun atılganlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mı?

2. Çocuğun içe kapanıklık düzeyi ile;
 - a) Çocuğun anne-baba tutumları
 - b) Çocuğun benlik kavramı
 - c) Çocuğun atılganlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mı?

3. Çocuğun yalan ve çalma davranışı ile;
 - a) Çocuğun anne-baba tutumları
 - b) Çocuğun benlik kavramı
 - c) Çocuğun atılganlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mı?

4. Çocuğun bağımlılık düzeyi ile;
 - a) Çocuğun anne-baba tutumları
 - b) Çocuğun benlik kavramı
 - c) Çocuğun atılganlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mı?

5. Çocuğun davranış problemleri ile cinsiyeti arasında anlamlı bir ilişki var mı?

6. Çocuğun davranış problemleri ile yaşı arasında anlamlı bir ilişki var mı?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, anne-baba tutumları, çocuktaki öz-kavramı ve atılganlık düzeyleri ile yaş ve cinsiyet faktörleri arasındaki ilişkinin ilköğretim çağı çocuklarında sıkça karşılaşılan davranış problemlerine olan etkisi incelenmiştir. Çocuğun, anne-babasının çocuğa karşı tutumu, benlik kavramı, atılganlık düzeyi,

yaşı, cinsiyeti ve bu değişkenlerin birbirleri ile olan ilişkisi, sonuç olarak ilköğretim döneminde karşılaşılan davranış ve uyum problemlerini yordayan değişkenlerin neler olabileceği araştırılmıştır. Araştırma sonucunda ki hedef anne-babaları suçlamak değil sağlıklı bireyler yetiştirmek amacıyla onlara yön göstermektir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Araştırma ilköğretim dönemi çocuklarında sıkça karşılaşılan davranış problemlerini yordayan değişkenlerin neler olabileceğini ve tespit edilen değişkenlerin ne düzeyde bir etkisinin olduğunu araştırmak için yapılmıştır.

Uyumlu ve özgür bir aile ortamı içinde, tutarlı ve sağlıklı ilişkiler içinde yetişen bir çocuk özerk bir birey olarak yetişkin yaşamına ulaşabilir. Ürün her zaman ekilen tohumla ve beraberinde hazırlanan yakın çevre şartlarıyla doğru orantılı olarak gelişir. Bu nedenle ana-babanın tutumu, gelişmekte olan bu çocuğa örnek model oluşturacağından kişiliğini etkiler ve özdeşim modellerinden edindiğini, benzer tutumları sergilemesiyle ortaya koyar(Yavuzer, 1993).

Çocuklar doğumdan hatta doğum öncesi dönemden olmak üzere farklı uyaranlarla karşı karşıya kalarak farklı beceriler kazanırlar. Ancak beraberinde de farklı sorunlarla baş etmek zorunda kalırlar. Gelişimsel bir döngü niteliğinde olan bu uyaran-sorun ilişkisi eğer sağlıklı bir biçimde atlatılamazsa ileriki yaşamlarında farklı patolojik durumların ortaya çıkmasına kaynak teşkil edecektir. Davranış problemi olan çocuklarda çevrenin de olumsuz etkisi olmasına rağmen genelde sorunların başlangıç noktasının anne-babalarda düğümlenmekte olduğu genel bir kanıdır.

Bu araştırmanın, davranış problemlerini etkileyen değişkenlerin incelenerek ortaya çıkan sonuçlarıyla bu alanda yapılacak olan çalışmalara kaynak olması beklenmektedir.

Araştırma sonuçlarının özellikle ilköğretim okullarında çalışan psikolojik danışmanlara, psikologlara, öğretmenlere, ve konu ile ilgili diğer kişilere yardımcı olması beklenmektedir.

I.4. Sayıtlılar

Araştırmanın örneklemini oluşturan 6-14 yaş grubu çocuklarının, öğretmenlerinin ve anne-babalarının kendilerine verilen envanterleri içtenlikle ve yansız olarak cevaplandıkları varsayılmaktadır.

Araştırma kapsamındaki örneklem grubundan elde edilen bilgilerin genellenebileceği varsayılmaktadır.

1.5.Sınırlılıklar

Araştırmanın örneklemini, İzmir il merkezinden seçilmiş olan, Bornova İlçesinin Altındağ bölgesinde bulunan, Reşat Nuri Güntekin İlköğretim Okulu öğrencileri ve öğretmenleri ve çocukların ebeveynleriyle sınırlıdır.

Araştırma öğrencilere uygulanan “Piers-Harris Çocuklardaki Öz Kavram Ölçeği”, Rathus Atılganlık Envanteri, ebeveynlere uygulanan “Aile Değerlendirme Ölçeği”, öğrencilerin öğretmenlerine uygulanan “Öğretmen Gözlem Formunun” ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

Ebeveynlerin aile fonksiyonlarını ölçmek amacıyla “Aile Değerlendirme Ölçeği”, öğrencilerin benlik kavramını belirlemek amacıyla “Piers-Harris Çocuklardaki Öz

Kavramı Ölçeği” ve atılganlık düzeylerini belirlemek amacıyla “Rathus Atılganlık Envanteri”, öğrencilerin davranış ve uyum problemlerini tespit etmek amacıyla 40 maddelik “Öğretmen Gözlem Formu” ile sınırlıdır.

Bulgular 120 öğrenci, 120 anne, 120 baba ve öğrencilerin öğretmenlerinden alınacak verilerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Davranış Problemi: Gelişim evrelerinin getirdiği doğal zorluklara yakın çevrenin olumsuz etkileri katıldığında, çocukta bunlara tepki olarak çoğunlukla duygusal düzeyde bozukluklar görülebilir. Bu olumsuz tepkilere “uyum ve davranış bozuklukları” denir.

Kendi benliği ile ve çevresiyle dengeli ve etkili ilişki kurma, geliştirme ve sürdürmede güçlük çeken ve bu yüzden gelişimleri sekteye uğrayan ve çevresindekilerin olağan ilişkileri ile düzeltilmeyen davranış kalıplarına “uyum ve davranış bozuklukları” denir.

Benlik Kavramı: Benlik kavramı insanın kendi benliğini algılayış ve kavrayış biçimi olarak tanımlanır. Kişinin kendini nasıl görüp, nasıl değer biçtiğini anlatır. Benlik kavramı bireyin kendine ilişkin doğru bulduğu dinamik ve karmaşık inançların tümüdür. Bir başka tanımla, benlik kavramı çocuğun kendisiyle ilgili olarak kafasında çizdiği görünümdür. Bu görünüm, çocuğun kendine güvenli olup olmayacağını, içe ya da dışa dönük oluşunu belirler.

Atılganlık Kavramı: Başkalarının haklarını küçük görmeden ve zedeleden kişinin kendi haklarını koruması, düşünce, duygu ve inanışlarını doğrudan, dürüst ve uygun yollarla ifade etmesi” olarak tanımlanmaktadır.

İlköğretim Dönemi:6-14 yaşları arasındaki çocukların eğitim ve öğretimini kapsar. Temel amacı milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak, her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, tutum ve alışkanlıkları kazandırmak; hayata ve üst öğretim kurumlarına hazırlamaktır.

BÖLÜM II

2.KURAMSAL ÇERÇEVE VE LİTERATÜR

2.1. ÇOCUKLARDA UYUM VE PROBLEM DAVRANIŞLAR

2.1.1.Tanımı

Çocuklar her yeni gelişim dönemine geçtiklerinde yeni bilgi ve beceriler kazanırlar. Bu becerilerin yanında çözümlenmesi gereken yeni problemlerde beraberinde gelmektedir. Çocuğun aile ortamı, çevresi ve onu etkileyen diğer değişkenler bu problemlerle baş etmede önemli bir rol oynamaktadır. Ortaya çıkan bu problemler yaş dönemlerine uygun olarak normal ve geçici olabildiği gibi zaman içerisinde halledilemeden ileriki yaşlara olumsuz bir şekilde yansıyor da olabilir. Bu dönemde ortaya çıkan bu sorunlar uyum ve davranış bozuklukları olarak adlandırılmaktadır.

Davranış, birçok bilim dalı ve araştırmacının temel araştırma alanlarından biri olarak süregelmektedir. C.V. Good'un Eğitim sözlüğünde uyum; çevreye ve çevredeki değişikliklere uygun davranış şekilleri bulma ve uydurma sürecidir, şeklinde tanımlanmaktadır. Çağlara göre uyum ise "Bireyin sahip olduğu özelliklerinin kendi benliği ile içinde bulunduğu çevre arasında dengeli bir ilişki kurabilme ve sürdürebilmesi" olarak tanımlanmaktadır. (Akt:Hisli,1982)

Gençtan; Uyumun dinamik bir süreç olması özelliği üzerinde durmuş ve uyumun bireyin çevresinde yer alan değişikliklere karşı geliştirdiği tepkilerle sağlandığını belirtmiştir. Uyum düzeyi iki etmen tarafından belirlenir. Bireyin kişisel özellikleri ve çevresinde karşılaştığı durumlar(Gençtan,1989).

Yavuzer, uyumu bireyin sahip olduğu özelliklerinin kendi benliğiyle içinde bulunduğu çevre arasında dengeli bir ilişki kurabilmesi ve bu ilişkiyi sürdürbilmesi şeklinde tanımlamıştır(Yavuzer, 1999).

Davranışı, bireyin doğduğu andan hatta bazı araştırmacı ve kuramlara göre genetik özelliklere de bağlı olan bir süreç olarak tanımlayabiliriz.

Gelişim evrelerinin getirdiği doğal zorluklara yakın çevresinin olumsuz etkileri katıldığında, çocukta bunlara tepki olarak çoğunlukla duygusal düzeyde bozukluklar görülebilir. Bu olumsuz tepkileri Yavuzer “ Uyum ve Davranış Bozuklukları” olarak tanımlamaktadır.

Carr ve Durand (1985 a) ise problem davranışları “bireylerin toplumda etkili işlev görmelerini engelleyen ve kendilerinin /akranlarının güvenliklerini tehlikeye sokan herhangi bir davranış olarak tanımlamışlardır.

Dunlop, Johnson ve Robbins (1990’da) Carr ve Durand’ın 1985’te yapmış oldukları tanıma yeni bir boyut kazandırarak, problem davranışları yaralanmaya neden olmaları ya da tehlikeli olmaları nedeniyle düzenli toplum yaşamına katılımı zorlaştıran davranışlar olarak tanımlamaktadırlar (Erbaş; Kırcaali, İftar; Tekin,İftar 2004).

Farklı bir yaklaşıma göre ise problem davranışlar a) öğrencinin ya da diğer öğrencilerin öğrenmesine engel olan, b) sosyal ilişkileri ve etkileşimi etkileyen, c)öğrenciye, akranlarına, yetişkinlere ve aile bireyelerine zarar veren davranışlar olarak tanımlamıştır(Erbaş, 2002).

Benlik kavramına göre uyum, gerçek ve ideal benlik kavramları arasındaki uygunluk olarak tanımlanmaktadır(Rogers, 1959).

James’e göre hem içgüdüler hem de alışkanlıklar, insan davranışını etkilemektedir. (Hisli,1982) Vatson’ a göre insanlar doğuştan, yalnızca bazı basit

refleksler getirirler. Bu refleksler koşullanma yolu ile daha karmaşık tepkiler ve yetişkin insan davranışları haline dönüşürler (Hisli,1982). Ona göre çocukların gelişimlerdeki koşullanma deneyimlerini dikkatle kontrol etme sorumluluğu ebeveynlere düşmektedir.

Öğrenciler çok farklı problem davranışlar sergileyebilirler. İleri derecedeki problem davranışlar sıklıkla problem davranış sergileyen bireyin çevresindekilere, kendisine ve/veya eşyalara zarar verici davranışlardır. Hafif problem davranışlar ise derse katılımı reddetme, uyuklama, verilen ödevi tamamlamama gibi olumsuz etkileri daha az olan davranışlardır. Ancak bu davranışların tespiti ilkinde göre daha zordur (Erbaş; Kırcaali, İftar; Tekin,İftar 2004).

Yavuzer'e göre problemlili çocukların tanımlanmasında öncelikle davranışları bakımından normal olan çocuklarla sapan davranış örnekleri ve bozukluğu gösteren çocukları ayırt etmek gerekir. Bu hususu dikkate alarak Yavuzer; çocuk ve gencin davranışının normal mi yoksa davranış bozukluğunu olduğunu belirlemek için bazı ölçütler ortaya atmıştır.

Bunlar:

- 1) Yaşa uygunluk
- 2) Sapan davranışların yoğunluğu
- 3) Süreklilik
- 4) Cinsel rol beklentisi
- 5) Kültürel faktörler şeklinde özetlenebilir(Yavuzer, 1999).

Araştırmacı 4 farklı davranış problemi çeşidi üzerinde araştırmasını yoğunlaştırmıştır.

Buna göre Saldırganlık, içe kapanıklık, bağımlılık, yalan söyleme ve çalma davranışları bu araştırmanın konusunu teşkil etmektedir.

2.1.2. Çocuklarda Görülen Problem Davranışların Türleri

2.1.2.1.İçe Kapanıklık

Çocuk, sosyal ve duygusal gelişimi gereği akranlarıyla oyun oynaması gereken bir yaşta arkadaş edinememe, oyunlara katılamama nedeniyle sürekli yalnız olmayı ve oynamayı tercih ediyorsa, çevresine karşı ilgisiz ve yaşlılarının varlığından habersizmiş gibi davranıyorsa, çevresinin şaka ve eğlencelerine katılmada güçlük çekiyorsa, istek ve ihtiyaçlarını belirtemiyorsa, zeka geriliği olmadığı halde öğrenmede yavaş ilerleme gösteriyorsa bunlar içe kapanıklık durumunun ipuçları olabilir (Yavuzer,1999).

Genellikle bu çocukların kendi başlarına oynamaları aileleri tarafından yanlış yorumlanır, efendilik ve uysallık şeklinde değerlendirilir. Bu tür çocuklar iç dünyasında yaşamaktadır. Kendine güveni yoktur, yanlış yapmamak için susmayı, geri planda kalmayı tercih eder. İçe kapanık çocukların çekingen davranışlarının toplum tarafından onay görmesi ve desteklenmesi bu davranış problemlerinin yerleşmesinde etkili olmaktadır(Erbaş; Kırcaali, İftar; Tekin,İftar 2004).

Aile içi yaşantılar, yanlış anne-baba tutumu (baskıcı, aşırı disiplinli, aşırı koruyucu ve aşığılayıcı aile tutumları) gibi nedenlerin yanında, kalıtsal nedenlerin de etkisi olabileceği düşünülmektedir. Yapılan çalışmalar, zaman zaman içe kapanıklığa, tırnak yeme, parmak emme gibi davranış problemlerinin eşlik edebildiğini göstermektedir(Erbaş; Kırcaali, İftar; Tekin,İftar 2004).

2.1.2.2. Saldırganlık

Başarıya ulaşsın ya da ulaşmasın incitmeye zarar vermeye yönelik hareketlere “saldırganlık” denir. Saldırganlığın doğuştan getirilen bir içgüdü olduğu görüşü oldukça yaygın bir görüştür(Erbaş; Kırcaali, İftar; Tekin,İftar 2004).

Saldırganlık tipik olarak bir başka kişinin incitilmesi hedefine göre ölçülür.

- a) Hostil Saldırganlık: Amaç zarar vermektir. Duygu olarak sıcaktır.
- b) Araç Olarak Saldırganlık: Bir şey elde etmek, bir sonuca ulaşmak için yapılan saldırganlıktır. Duygu olarak soğuktur.

Freud'a göre ilkel ölüm içgüdümüze ilişkin enerjinin diğer insanlara yöneltilmesidir. Loranz'a göre saldırganlık, benlik yıkıcı bir dürtü olmaktan çok uyumsuz doğadadır. Dollard ve arkadaşlarına göre saldırganlık her zaman için engellenmenin bir sonucudur(Erbaş; Kırcaali, İftar; Tekin,İftar 2004).

Saldırgan çocuk temelde güvensiz çocuktur. Aşırı saldırgan çocuk aynı zamanda doyumsuz ve sevilmediğine inanan çocuktur. Bazı çocuklar evde aşırı derecede saldırgan, dışarıda ve yabancılarla birlikte buldukları zaman utangaç ve sakindirler. Bunlar genellikle anne-babalarının fazla düşkünlük gösterdiği ve anne-baba yanında istediklerini yapabileceğine, istedikleri her şeye sahip olabileceklerine inanan, yabancı bir çevrede kendi kendilerini nasıl yöneteceklerine dair yeterli sorumluluk verilmeyen çocuklardır(Yavuzer,1999).

Sürekli ve aşırı biçimde saldırgan olan çocuk, sinirli, anlaşılmaz, eyleme hazır ve geçimsizdir. İlişkileri gergin ve sürtüşmelidir. Hemen parlar ve kavgaya hazırdır. Durmadan kuralları çiğner ve ceza görür. Saldırganlık konusundaki genel kanı erkek çocukların daha saldırgan olduğu yönündedir.

Anne-babanın birbirleriyle tartışmaları, kavga etmeleri, annenin ya da babanın saldırganca tutumu ve çocuğun da bunu taklit ederek öğrenmesi saldırganlığın başlıca nedenleri arasındadır. Bunların yanı sıra çocukta varolan, mevcut enerjinin boşaltılmasına izin vermeme ve engelleme, çocuğun çabalarını görmezlikten gelme ya da yok sayma sıklıkla eleştirme, azarlama, anne-babanın çocukla yeterince ilgilenmemesi, anne-babanın çocuğa karşı tutarsız bir tutum sergilemesi, çocuğu ilgi duyduğu şeylerden mahrum etme ve engellenme, sık sık çocuğu şiddete maruz bırakma, anne-babanın da sinirlenince evdeki eşyaları

fırlatması ve saldırganca tavır sergilemesi, evde sık sık kavga sahnelerinin yer aldığı filmler seyredilmesi ve bu filmleri övücü sözler söyleme vb. davranış ve durumlar saldırganlığa neden olarak söylenebilir(Erbaş; Kırcaali, İftar; Tekin,İftar 2004).

2.1.2.3. Yalan Söyleme ve Çalma

Yalan başkasını bilerek aldatmak için söylenen geçiştirmeli sözlerdir. Özellikle ilköğretim öncesi çocukların gerçeği değerlendirme yetenekleri tam olarak gelişmediği için, konuşmalarında sık sık uydurmalarına rastlayabiliriz. Bunların çoğu “Beyaz Yalan” olarak ta adlandırılabilen zararsız yalanlardır ve çocuğun hayal gücünün ürünleridir. Ancak bu küçük yalanlar daha sonraki dönemlerde bir hatayı gizlemek, gerçeğe uygun olmayan bir biçimde başkalarını yanıltmak amacıyla söylenen sözler biçiminde tanımlanabilir(Yavuzer,1999).

Başkalarını aldatmak amacıyla yalana başvurmaya başlayan çocuğun; kendisine saygısı kalmaz. Zaman içerisinde kendisinden utanan, özgüvenden yoksun, yeteneklerinin ve sahip olduğu değerlerin farkında olmayan, kendisini değersiz ve işe yaramaz olarak gören bir birey haline gelir(Erbaş; Kırcaali, İftar; Tekin,İftar 2004).

Yalan söylemenin nedenleri arasında; yetişkinlerin gerçek karşısında takındıkları çelişkili tutumlar, ilgi çekme çabası, taklit etme, güven kazanma isteği, cezadan kaçma, bazı özlemlerini dile getirme vb. amaçlar yer almaktadır.

Çocuk psikologlarına göre, çocuk 7 yaş öncesinde yalan söylemez. Bazı uzmanlarsa ilk yalanın 6 yaş dolaylarında görüldüğünü savunurlar.

R. Allendy’e göre, yalana neden olan dört etken; aşağılık duygusu, suçluluk duygusu, saldırganlık ve kıskançlıktır(Erbaş; Kırcaali, İftar; Tekin,İftar 2004).

Çocuk ergenlik dönemine girdiğinde yalanın türü ve içeriği değişir. Genç, nezaket, gönül alma, vb. nedenlerle özel ve tümüyle bilinçli bir davranışla yalana başvurur ki bu tür yalan “Sosyal Yalan” adını alır(Yavuzer,1999).

Çalma, çocuğun kendisine ait olmayan bir eşyayı izinsiz olarak almasıdır. Okul öncesi dönemde görülen izinsiz alma davranışı, bir uyum ve davranış bozukluğu olarak kabul edilmez. Bu dönemde çocuklarda mülkiyet duygusu tam olarak gelişmediği için, çocuk başka birisine ait olan eşyayı izinsiz olarak almanın kötü bir davranış olduğunu anlamada güçlük çeker.

Okul çağlarında görülen ve sık tekrarlanan çalmalar üzerinde önemle durulmalıdır. Bu dönemlerde karşılaşılan çalma eylemi bir anlık bir çatışma durumunu ifade eder. Alt benin dürtü isteğini boşaltma eğilimiyle, üst benin bu ihtiyacı yasaklayarak bilinçdışına itmesi arasında oluşan çatışma ortamı için çalma bir çıkış noktasıdır(Erbaş; Kırcaali, İftar; Tekin,İftar 2004).

Çalma davranışının nedenleri arasında hatalı anne-baba tutumları, değersizlik duygusu ve öz-güven eksikliği, rekabet duyguları ve özdeşleşme sorunu sayılabilir.

2.1.2.4. Bağımlılık

Bir çocuk kendi kararlarını almak için sürekli başkalarından destek istiyorsa ve aslında yapabileceği şeyler için ailesine bağlı kalıyorsa bağımlılık söz konusudur. Çocuğun bağımlı olduğu kişi ya da kişiler anne-babası, kardeşlerinden herhangi biri, akrabalarından birisi, okul döneminde ise öğretmeni olabilmektedir.

Çok küçük çocuklar için bağımlılık normal hatta sağlıklı bir durumdur. Fakat çocuk okul çağına geldiğinde bu durumun devam ediyor olması sorunlara neden olmaktadır(Erbaş; Kırcaali, İftar; Tekin,İftar 2004).

Bağımlılık asla tek bir nedenle ortaya çıkmaz, yıllarca süren bir davranış biçimidir ve birçok nedeni olabilir. Her zaman bir problemi ondan daha iyi çözen ya da bir duruma ondan daha iyi yaklaşan başkalarının olduğu öğretilerek bağımlılık yaratılabilir. Bu durum aşırı koruyucu ana-babayla olan ilişkilerde görülür.

Bağımlılık bazı çocuklarda daha güçlü hissetme ya da ilgi çekmenin bir yoludur. Bağımlı çocuk; evde olsun okulda olsun yaşından daha çocuksu davranır. Girişken değildir ve kendine güveni yoktur. Kolay işlerde bile kendi başına davranmaktan, sorumluluk almaktan korkar. Yanında onu kollayacak biri olmadan edemez. Evde sürekli sevmek ve okşanmak ister. Okulda sorun yaratmadığı için öğretmenin koruyuculuğu altına girer. Usluluğu ve ürkekliği nedeniyle hep kollanır. Çevrenin bu tutumu onu daha çekingen yapar(Çoc.Gör. Dav. Sorn.2004).

Bağımlı çocuk zamanla bu zayıflığını ve güvensizliğini bir savunma aracı olarak kullanmaya başlar.

Çocukta aşırı ve yaşına uygun olmayan bağımlılık, birçok ruhsal sorunun yeşermesine uygun bir toprak gibidir. Korkular, kekemelik, uyku bozuklukları ve başka duygusal bozukluklar özellikle bağımlı çocuklarda kolay gelişir(Yavuzer,1999).

2.1.2.5. Diğer (Alt Islatma, Tırnak Yeme, Parmak Emme v.b...)

Alt Islatma: Genellikle çocuklar mesane kontrolü gerçekleşinceye kadar yani ortalama olarak 2-3 yaşlarına kadar geceleri altlarını ıslatırlar. Gündüz kontrol 2 yaş dolaylarında, gece kontrol ise 3,5-4,5 yaşları arasında kazanılır. Çocukların hemen hepsinin idrar ve dışkı kontrolü kazandıkları 4 yaşından sonra hala alt ıslatmanın devam etmesi “enuresis” adını alır.

Enuresis hem sık rastlanması, hem de çocuk ve ana-baba için zor bir durum olması açısından tüm davranış bozuklukları içerisinde en önemlisidir.

Enuresis, sosyoekonomik düzeyi düşük olan aile içinde yeterli duygusal etkileşimi yoksun, nörotik ve uyumsuz çocuklarda daha sık rastlanır. Yapılan incelemeler, alt ıslatma sorunuyla çocuğu duygusal dünyası arasında yakın bir ilişkinin olduğunu ortaya koymaktadır. Aşırı sevgi ve hoşgörü yetersiz ilgi ve kıskançlık gibi nedenlerden kaynaklanan bu gerileme (regresyon) davranışı tırnak yeme, parmak emme gibi başka gerileme davranışlarıyla bebeksi hareketleri ya da konuşmaları da beraberinde getirebilmektedir. Çocuğun duygusal dünyasını büyük ölçüde etkileyen ev ortamı alt ıslatma konusunda büyük rol oynamaktadır (Yavuzer, 1999).

Tırnak Yeme: Tırnak yeme davranışına genelde 3-4 yaşlarından sonra başlanır. Genel görüş olarak tırnak yeme davranışının temelinde güvensizlik duygusunun yattığıdır. Çocukların %33'ünde tırnak yeme davranışı görülür.

Aile içinde aşırı baskılı ve otoriter bir eğitimin uygulanması, çocuğun sürekli azarlanarak eleştirilmesi, kıskançlık, yetersiz ilgi ve sevgiyle, sıkıntı ve gerginlik tırnak yemeye neden olan başlıca etkenler arasında sayılabilir (Yavuzer, 1999).

Bazı araştırmacılara göre tırnak yemenin temel nedenlerinden biri de aile içerisinde tırnak yiyen bir modelin bulunmasıdır. Tırnak yeme çoğunlukla parmak emen çocukların tersine gergin ve kolayca heyecanlanan çocuklarda görülmektedir.

Çocukların %33'ünde tırnak ısırma ve yeme görülür. Bu oran ergenlik çağına kadar sürer. Ancak ergenlik çağında tırnak yiyen çocukların oranı %40-45'e yükselir.

Parmak Emme: Ana rahmindeyken öğrenilmiş olan parmak emme davranışı çocuklarda genelde, yaygın olarak 3-4 yaşlarına kadar görülür. Doğumu takip eden ilk 3-4 ayda normal olarak bir çocuğun yeme ve içmesi için tek yol emmedir. Birinci yılın sonuna kadar emme esas yol olarak kalır.

Bebeklerin parmak emmeyi zamanla genelleştirdikleri, oyuncak bebeklerini oyuncak bebeklerini, battaniyelerinin uçlarını ya da çeşitli eşyayı emmeye başladıkları dikkatimizi çeker(Erbaş; Kırcaali, İftar; Tekin,İftar 2004).

Annelerin büyük bir çoğunluğu parmak emmenin açlıktan kaynaklandığını düşünürler. Oysa bu emme %50'den %87'lere varan yüksek bir oranda beslenmeye bağlı olmayan yaygın bir davranış niteliğinde görülür(Yavuzer, 1999).

Parmak emmedeki sıklık oranı, çocuk okula başladığı sırada hızla azalır. % 2 oranında 6-12 yaşlarında kazanılmış bir davranış olarak süregelir (Yavuzer, 1999).

Okul çağında parmağını emen çocuk, öğretmenin uyarısı, anne-babasının eleştirisi, hatta arkadaşlarının alaylarına karşın bu alışkanlığını sürdürür. Bu durumda çocuğa yapılan olumlu tavsiye ve açıklamalarla psikolojik açıdan uyumun sağlanması, sorunun ortadan kalkmasına neden olabilir (Yavuzer, 1999).

2.2.1. İLKÖĞRETİM DÖNEMİ

Okul bireyin sosyal olma yolunda attığı en önemli adımlardan biridir. Bireyin gelişimine önemli katkısı bulunan ilköğretim ülkemizde 1997 yılından itibaren zorunlu olarak 8 yıla çıkarılmıştır.

Çocuk okula başladığında çevresinde uyulması gereken kurallarla, özümsemesi beklenen bilgileri bulur (Yavuzer 1997).

Geniş anlamıyla eğitim ve öğretim bireye, aileden bütün insanlığa ve evrene doğru yayılıp gelişen sevgi ve bilgiyi aktarır. Amaç, seven sayan, güvenli, bilgili, başarılı, verimli ve doyurucu bir yaşam sürececek kişiler yetiştirmektir. Okulun sosyalleşme sürecindeki ilk temel kurum olma özelli nedeniyle belirli öğrenme kalıplarının gerçekleştirilmesi sorumluluğunu taşır.

Dewey'e göre, okul, karmaşık bilgileri basitleştiren, zararlı ve çevresel etkenleri azaltarak, arınmış eylem düzenini sağlayan, bireyi yakın çevre sınırlamalarından kurtararak, daha geniş çevreyle ilişki kurmasına olanak hazırlayan bir kurumdur(Hisli,1982).

Okulun birinci işlevi, herkesçe bilinen öğretim görevini içerir. Okul, her bireye iş ya da bilim dünyasında gerekli olan, sayısal sembol ve kavramlarla, değerleri kazandırır. Okul, düşünme alışkanlığının yanında, uyguladığı öğretim programlarıyla pozitif kavramlarını öğretir.

Okulun ikinci işlevi daha farklı bir boyut içermektedir. Aile ve arkadaş çevresi çocuğa, öteki bireylerle çalışma ve oynama alışkanlığını kazandırırken, okul bir toplumsal kurum olarak bu alışkanlığı sürdürür. İyi planlanmış bir okulun bu düzeydeki faaliyetleri, genellikle sosyo-ekonomik açıdan düşük düzeyde ve duygusal etkileşim açısından da yetersiz olan aile koşullarını telafi etme amacına yöneliktir(Yavuzer 1997).

Geçmişte okul, kültürün bir kuşaktan diğerine geçişini sağlayan toplumsal bir kurum işlevi görürken, günümüzde bu kültür içinde çocukları yetişkin rollerine hazırlama görevini de üstlenmiştir(Yavuzer 1997).

Günümüz toplumunda, eğitimin temel amacı, bireylere, kendilerini yönetebilme yeteneğini geliştirme yolunda yardımcı olmak, böylelikle de, gerek toplumun gerekse bireylerin ödüllendirilmelerini sağlamaktır.

Okul hem toplumun bir parçası hem de kendi başına bir toplumdur. Tıpkı aile gibi, okul da hem toplumun adına, hem de kendisi bir toplum olarak kendi adına, öğrencinin sosyalleşmesinde önemli görevler üstlenmiştir.

2.2.1.1. İlköğretim Dönemi Çocuklarının Gelişim Dönemi Özellikleri

Okula başlama yepyeni bir dünyanın başlangıcı olması nedeniyle, çocuklarda farklı bir takım tavırların oluşumuna neden olur. Bir bölümü özel bir ilgiye gereksinim duyarken, diğer bir bölümüyse aynı ilgiye gerek duymayabilir. Grup içinde yollarını kendi özgürce seçmek isterler. Bu dönemde çocuklar, hem grup başarılarına hem de kişisel başarılarına ilgi duyarlar. Çocuk, okula başladığında, sosyalleşmesi yolunda öğretmen ve ailesine oranla daha büyük bir ilgiyi arkadaş grubundan görür. Pease ve Swanson'un ileri sürdükleri gibi, çocuğun yaşamındaki bu evrenin özelliği, büyüklerin ya da anne babanın standartlarını reddetmek, buna karşılık arkadaş grubunun standartlarını kabul etmektir (Yavuzer 1999).

İlkokul dönemine doğru çocuğun öfke, kıskançlık, saldırganlık gibi duygularının ifadesi azalır. Ancak ilkokula başlayan çocukta duygularının sıkça ve yoğun olarak yaşandığı gözlenir (Akboy 1997).

Bu dönem çocuğu daha bağımsız olma eğilimindedir ve bağımsızlığı engellendiğinde öfkelenip sinirlenir (Akboy 1997).

Korkular genelde daha azalmış olup imgelere dayanan korkulardan gerçek olaylara döndüğü görülür. Genel olarak yangından, hastalanmaktan, kazalardan ve özellikle ana-babasının ölümünden korkar. Daha sonra arkadaşları tarafından alay edilmekten, ayıplanmaktan, küçük düşürülüp dışlanmaktan korktuğu görülür (Akboy 1997).

İlkokul çocuğunun okul öncesi döneme oranla ana-babasının ve başkalarının sevgi gösterilerine olan gereksinimi azalır ve artık ana-babası tarafından öpülmesinin, kucaklanmasının gerekmediğini, böyle bir gösteri için yaşının büyümüş olduğuna inanır. Ancak böylesine, sevgi gösterilerini istememesine karşın, dolaylı olarak ana-babasının sevgi ve desteğini, öğretmeni ve arkadaşlarının kendisini sevmesini, beğenmesini de ister (Akboy 1997).

İlkokul çocuğunu mutlu eden durumlar yavaş yavaş değişmektedir. Arkadaşlar arasında şakalar, fıkralar, oyunlar, kendilerinin başarılarını anlatan öyküler, başkalarının gülünç yönleri ve yaptıkları kusurlar onların neşelenmesine, gülmesine ve mutluluğuna neden olur (Akboy 1997).

2.3.1. BENLİK KAVRAMI

Benlik kavramı insanın kendi benliğini algılayış ve kavrayış biçimi olarak tanımlanır. Kişinin kendini nasıl görüp, nasıl değer biçtiğini anlatır. Benlik kavramı bireyin kendine ilişkin doğru bulduğu dinamik ve karmaşık inançların tümüdür. Bir başka tanımla, benlik kavramı çocuğun kendisiyle ilgili olarak kafasında çizdiği görünümüdür. Bu görünüm, çocuğun kendine güvenli olup olamayacağını, içe ya da dışa dönük oluşunu belirler. Hiçbir çocuk, benlik kavramına sahip olarak dünyaya gelmez. Bunu ana-babasından, kardeş ve arkadaşlarından öğrenir. Bu öğrenme süreci, doğumdan itibaren başlar (Yavuzer 1993).

Bir başka tanıma göre benlik; kişilik gelişim sürecinde oluşan bir kişilik boyutu olarak ele alınmakta ve bireyin kendi özelliklerine, yeteneklerine, istek ve ideallerine, değer yargılarına ilişkin düşünceleri içermektedir (Baymur 1978).

Rogers tarafından geliştirilen benlik kavramı, farklı zaman ve durumlarda kişilerin kendilerini algılayışı arasındaki ilişkiyi ortaya koyar ve birbiriyle ilişkisiz parçaların kompozisyonu yerine bir bütünü temsil eder (Lawrence 1980).

Donelson'da benliğin yalnızca başkalarının birey hakkındaki görüş ve değerlendirmelerini kendi duygu, düşünce, gözlem ve algılamalarıyla karşılaştırarak bir senteze gidip böylece bir bütüne ulaştığını belirtmektedir (Lawrence 1980).

Benliğin oluşumu ve farklılaşması çeşitli dönemlerde incelenmiştir. Benlik kavramı ile sistemli bir şekilde ilk olarak William James ilgilenmiştir (Öner 1987)

James, benliği “deneyimsel ego” (bilinen olarak ben), ve “salt ego” (bilin olarak ben) olarak ikiye ayırmıştır.

Bilinen olarak ben’i oluşturan üç öğe vardır.

1) Maddesel ben , 2) Sosyal ben , 3) Ruhsal ben

Maddesel Ben; kişinin kendine ait olan her şeydir. Sosyal ben; kişinin sosyal yaşamı içindeki çeşitli rollerine uygun olarak davranmasıdır. Ruhsal ben; çok özneldir. İnsanın kendini nasıl değerlendirdiğini, nasıl algıladığını belirler. Ayrıca bunun kapsamına yetenekler, ilgiler ve tutumlar ile kişinin bunları kendisince kişisel olarak derecelendiril biçimleri de girmektedir. Birey; tüm istek ve eğilimlerini gerçekeştirebilmek için, kendi benliğini arama, kendini gerçekeştirme ve varlığını koruma eğilimindedir (James 1968).

Fromm benlik gelişimini sosyolojik bir yaklaşımla ele almış ve yalnızlık, dışlanma, ait olma duygusu, yaşamın anlamı gibi bir takım varoluşçu kavramlar üzerinde durmuştur (Akt.Corey 1982). Fromm, giderek gelişen bireyselleşme sürecinin ve bunun sonucu ortaya çıkan benlik yapısının sınırlarının, önemli ölçüde, toplumun sağladığı koşullar doğrultusunda geliştiğini, baskılı ve otoriter tutumların, bireyin kendi benliğini yeterince geliştirmesini engellediğini, benlik gücü yeterince gelişmeyen bireyin yalnız ve çaresiz kaldığını söylemiştir (Akt Gençtan 1984b).

Erikson benlik kavramının yaşamın belirli dönemlerinde kritik bir biçimde, yaşa ve duruma göre değerlişiklere uğradığını belirtmektedir. Erikson’a göre; benlik çocukluk özdeşimlerini libidonun dönüşümleri, doğuştan getirilen temel üzerinde geliştirilen yetenekler ve toplumsal roller içinde sunulan fırsatlarla bütünleştirir (Erikson 1984).

Maslow’da her bireyde iç yapı diye adlandırılan bir benlik bulunduğunu, bunun kişiye özgü olduğunu ve belli ölçülerde değerlişkenlikler gösterebildiğini

vurgulamaktadır. İyapının güven duyma, sevgi, saygı, ait olma, kendini gerçekleştirme gibi yaşamı coşkuyla dolduran iyi veya nötr gereksinimlerden oluştuğunu belirtmektedir. Maslow özellikle anne-babanın göstereceği sevgi ve şefkatin çocuğun ilerde kişilik gelişimi üzerinde çok olumlu etkileri olacağına inanmaktadır (Maslow 1968).

2.3.2.BENLİK KAVRAMININ GELİŞİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Benlik kavramının tam olarak oluşması, gelişimin erken dönemlerinde meydana gelmektedir. Bu nedenle, bu kavramı meydana getiren en önemli unsurlarından birinin diğer kişilerle ilişkiler olduğu düşünülürse; bu dönemde anne-baba-ocuk ilişkileri büyük önem kazanır (Wylie 1961). Anne baba etkisiyle kazanılmış sağlıklı bir kimlik, daha kalıcı ve olgun bir benliğe sahip olmayı sağlayabilecektir. Çeşitli alışmalar, ocuk yetiştirme teknikleri ve benlik kavramı arasındaki ilişkileri ortaya koymuştur. Anne-baba desteği, olumlu benlik kavramıyla ilişkili bulunmuştur (Dusek 1987).

Benlik kavramını etkileyen faktörlerden biride yaştır. Wylie'ye göre; yaş, benlik üzerinde çok etkili bir faktör olarak görülmemektedir (Wylie 1963). Buna karşın; Cicirelli, yaşla benlik kavramı arasında bir ilişki saptanabileceğini, nk artan yaşın etkisi ile bilişsel yeteneklerdeki artış sonucu bireyin kendini değerlendirmesinin daha sağlıklı olabileceğini ileri sürmektedir (Cicirelli 1977).

ner, Piers'in görüşünü belirterek; benlik kavramının, gelişimsel bir boyut olmakla birlikte, 8 yaşından sonra fazla değişim göstermediğini aktarmaktadır (ner 1994).

Benlik kavramını sosyo-ekonomik düzeyde etkilemektedir. Sosyo-ekonomik düzey ile benlik kavramı arasındaki ilişki konusunda yapılan araştırmaların sonuçları

genelde sosyo-ekonomik düzey yükseldikçe benlik kavramında olumluya doğru bir gidiş olduğunu ortaya çıkarmıştır (Watkins ve Astilla 1979, Cicirelli 1977).

Benlik kavramını etkileyen bir diğer faktörde cinsiyettir. Erkeklerin benlik kavramın kızlarınkine kıyasla daha olumlu bulan araştırmalar varken (O'Malley ve Bachman 1979), kızlarda ise; doğuştan sosyal olma ile ilgili benlik kavramları daha yüksek bulunmuştur.

Bu faktörlerin yanı sıra; akran ilişkileri, öğretmen, başarı, etnik grup üyeliği, bireyin fiziksel görünümü, popüleritesi gibi faktörler de benlik kavramını etkilemektedir (Wylie 1961; Jensen 1985).

2.4.1. ANNE-BABA-ÇOCUK İLİŞKİLERİ

Bireyin gelişiminde hiç kuşkusuz anne-babanın çocuk yetişmedeki tutumları büyük önem arz etmektedir. Bireyin yetişkinlik yaşamındaki sahip olduğu bilgi, beceri, olaylara ve durumlara bakış açısı en önemlisi de bireyin kendine olan bakışında aile yaşantısının sahip olduğu konum önemli bir yer teşkil etmektedir.

Çocuğun kişiliğinin oluşumu, karakterinin biçimlenmesi ve benlik saygısının gelişimi, büyük ölçüde özdeşim modelleri olan ana-babanın kişilik yapılarına bağlıdır. Kendine güveni olan anne ve baba, bu özgüvenlerini çocuklarına da yansıtıp güvenli olmalarını sağlarlar. Anne ve babanın davranışlarını model olarak alan çocuk, böylelikle istenen ve istenmeyen davranışları onlardan öğrenecek, kendini bu doğrultuda yönlendirecektir(Yavuzer 1993).

Ana-babanın çocuğunu sosyalleştirmek için kullandığı yöntemler, seçtiği ödül ve cezalar, öğretme biçimleri, aktarmaya çalıştığı değerler, çocukların ilgileri ve sosyal becerileriyle birbirinden farklı kişilikler geliştirmesine neden olur (Maccoby 1984).

Toplumun kültür değerlerinin bir kuşaktan diğerine aktarılması şeklindeki temel eğitimsel işlevinin yanında, aile özellikle okul öncesi dönemde, çocuğun yaşamında etkili bir sosyalleştirme görevi de yapar. Aile çocuğun ilk sosyal deneyimlerini edindiği yerdir. Çocuğa yöneltilen davranış ve ona karşı takınılan tavır, bu ilk yaşantıların örülmesinde büyük önem taşır. Hiç kuşkusuz çocuğun bulunduğu kültür çevresi içinde yer alan ve onu etkileyecek olan gelenek ve kurallar da vardır. Ancak yargıların oluştuğu, tercihlerin yapıldığı, yada en azından etkilendiği yer ailedir (Yavuzer 1999).

Sosyal uyum üzerindeki çalışmalar, ailenin çocuk üzerindeki ilk etkilerinin son derece önemli olduğunu kanıtlamıştır. Evlerinde yakın bir ilgiyle demokrasinin birleştiğini gören çocuklar, en etkin, en özgür ve arkadaşlarıyla ilişkilerinde en başarılı çocuklar olmaktadır. Baldwin ve Watson'ın araştırmaları, bu gerçeği doğrular niteliktedir. Araştırmacılara göre, hoşgörülü ve demokratik evlerde büyüyen çocuklar, arkadaşlarıyla ilişkilerinde daha etkin, daha girişken, yaratıcı fikirler öne sürebilen, fikirlerini serbestçe söyleme eğiliminde görülen çocuklar olmaktadır. Buna karşılık, daha sert bir denetim altında tutulan ya da eğitim yönetimleri değişken olan ailelerde büyüyen çocuklar ise, karşı çıkma ve saldırganlık gibi yollarla kendilerini kabul ettirmek istemekte ve kendi iç dünyalarını açıklamakta zorluğa uğramaktadırlar(Yavuzer 1999).

Çocuğun gelişiminde ailenin en etkili yardımları şöyle sıralanabilir:

Aile grup içinde dengeli bir birey olabilmesi için çocuğa güven duygusu aşılır.

Onun soysak kabul görebilmesi için gerekli ortamı hazırlar.

Sosyalleşmeyi öğrenebilmesi için kabul edilmiş uygun davranış biçimlerini içeren birer model oluşturur.

Sosyal açıdan kabul edilmiş davranış biçimlerinin gelişimi için rehberlik eder.

Çocuğun yaşam ortamının uyum sağlarken rastladığı sorunlarına çözüm getirir.

Uyum için gerekli olan davranışla ilgili, sözlü ve toplumsal alışkanlıkların kazanılmasına yardımcı olur.

Okul ve sosyal yaşamda başarılı olabilmesi için çocuğun yeteneklerini uyarır ve geliştirir.

Çocuğun yeteneklerine uygun arzuların gelişimine yardım eder (Yavuzer 1999).

Sağlıklı anne-baba-çocuk ilişkilerinde; anne-babanın sevecen, adaletli, sıcak ve empatiye dayalı yaklaşımlarının önemi büyüktür. Bu olumlu niteliklere rağmen, yine de ilişki zaman zaman bozulabilir.

Ailede sağlıklı ilişkilerin sürdürülmesinin amaçlarından biri de; çocuğun benlik kontrolünü, yani; özdenetimini geliştirmeyi sağlamaktır. Ancak ana-babaların sunduğu değişik tutumlar, çocuğun gelişimini değişik biçimde etkileyebilmektedir.

2.4.2. ANA-BABA TUTUMLARI

Ana-baba çocuk ilişkilerinde katkıları büyük olan Freud ve psikanalitik yaklaşımın diğer öncüleri ana-baba-çocuk etkileşimini vurgulayan ilk kuramcılardır (Hall ve Lindzey, 1978). Bu kuramcılar daha çok beslenme şekli, memeden kesme, tuvalet eğitimi üzerinde durmuşlardır. Ana-baba tutumlarının çocuklar üzerindeki etkilerine ilişkin araştırmalar daha sonraki yıllarda yapılmıştır (Akt. Johnson,1962).

Çocuğun kişilik gelişimi üzerinde oldukça önemli etkisi bulunan ana-baba tutumlarına ilişkin pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalarda; ana-baba tutumları değişik yönlerden ele alınmıştır.

Baumrind, çocuğa gösterilen ilgi ve sevgiyle, çocuğun faaliyetlerine uygulanan kontrol yönünden ana-baba tutumlarını otoriter, hoşgörülü ve otoriteye dönük olarak üç gruba ayırmıştır (Baumrind 1968).

Erikson, anne-baba tutumunun yaşamın ilk yıllarında, çocukta, temel güven duygusunun gelişmesinde çok önemli olduğunu vurgulamıştır. Eğer çocuk özellikle annenin kendini seven koruyan ve gereksiz yere terk etmeyeceği duygusunu yaşarsa, yani bu duyguları anne hissettirirse, çocuk kendine güven duygusunu geliştirmeye başlar. Bu da çocuğun kendine ve dış dünyaya güvenmesi demektir (Akt. Ekşi,1982).

Otoriter ana-baba tutumlarının yanında Kuzgun demokratik ve ilgisiz anne-baba tutumlarından da bahseder (Kuzgun 1972).

Jensen, anne-baba tutumlarını şöyle gruplamıştır.

1-Düşük sevgi desteği gösteren;

a) İhmal eden, b) katı kontrollü, c)endişeli ve sinirli, d) aşırı otoriter anne-babalar

2-Yüksek sevgi desteği gösteren;

a)Aşırı koruyucu, b)toleranslı, c)demokratik, d)kuralcı anne-babalar (Jensen, 1985).

Ekşi, anne-baba tutumlarını aşırı koruyucu tutum, aşırı denetleyici-baskılı tutum, aşırı hoşgörülü tutum boyutlarında ele almıştır (Ekşi 1990).

Yavuzer ise ana-baba tutumlarını altı ana başlıkta toplamıştır.

1. Baskılı ve otoriter tutum
2. Gevşek tutum (Çocuk merkezci aile)
3. Dengesiz ve karasız tutum
4. Koruyucu tutum
5. İlgisiz ve kayıtsız tutum
6. Güven verici destekleyici ve hoşgörülü tutum (Yavuzer 1995).

Bu görüşler doğrultusunda anne-baba tutumları; 1.Demokratik tutum,

2. otoriter tutum, 3. ilgisiz tutum, 4. aşırı hoşgörölü tutum, 5. koruyucu tutum, 6.tutarsız tutum biçiminde sıralanabilir.

2.4.2.1.Demokratik Tutum

Bireyin; kendine güvenli, karalı, bağımsız, girişimci, benlik tasarımı olumlu bir insan olabilmesi; duygusal yönden sağlıklı bir gelişim göstermesi, onun gelişim alanlarındaki davranışlarına aşırı engeller koymayan, karar verme kendini ifade etme özgürlüğü tanıyan, disiplin yönünden ılımlı, esnek, sözel alışverişe önem veren bir ilişki içinde bulunan, koşulsuz içten sevgi ve saygı gösterebilen, demokratik aile biçiminde ifade edilen ortamda gerçekleşebilir. Bu ortamda yetişen çocuğun görüşlerine değer verilmekte, ilgi ve ihtiyaçlarına duyarlılık gösterilmekte ve yaşına göre kararlar almaya teşvik edilmekte, çocuğun bağımsız kişilik geliştirmesine çok önem verilmektedir. Çocuk, kendini ifade edebilmesi için cesaretlendirilmektedir. Evde kabul edilen ve edilmeyen davranışların sınırları bellidir. Böyle bir ortamda yetişen çocuk da, girişimci, yaratıcı, toplumsal, özgüveni olan, kendi kendine karar verebilen ve yaşına uygun sorumlulukları almayı bilen bir birey olarak yetişir (Baumrind 1968; Buri 1991; Kuzgun 1972).

2.4.2.2. Otoriter Tutum

Bu tutumda anne-babalar çocukları üzerinde tartışma götürmez bir biçimde otoritedirler. Çocuklarını en az düzeyde dinlerler, diğer ailelerden daha az ılımlıdır. Çocuğun davranışları sıkı bir biçimde denetlenir ve bütün kurallara uymak zorunda bırakılır. Otoriter aile ortamı, çocuğun kendine güven duymasını engelleyici bir ortamdır. Devamlı otoriter davranan ebeveynler ve çocuklar ile ilgili yapılan bilimsel araştırmalar, bu tutumun çocuğun kendisine saygısını azalttığını, mutsuzluğa ve içe kapanıklığa yol açabileceğini göstermektedir (Rutter ve Hersow 1985). Böyle ortamda yetişen çocuk, genellikle uslu, nazik, sessiz, dürüst, dikkatli olmasının yanı sıra; küskün, silik, çekingen, hassas ve etkide kalabilen bir yapıya sahip olur. Dıştan denetimli bir kişilik oluşturur. Ayrıca; baskı

altında büyüyen bu çocuklarda, genellikle isyankar tavırla birlikte aşağılık duygusu gelişebilir (Yavuzer 1994).

2.4.2.3. İlgisiz Tutum

İlgisiz anne-baba, çocuğunu görmezlikten gelme şeklindeki bir uygulama ile yalnız bırakır ve dışlar. Çocuğun duygusal ihtiyaçlarından habersizdir. Çocuğuna en az sevgi gösteren ve davranışlarına en az kontrol uygulayan anne-babadır. Disiplinde belirgin tutarsızlıklar görülür. Çok çocuklu kalabalık ve yoksul mahallelerde sık rastlanan bu tutumla büyüyen çocuklarda saldırganlık eğilimi fazladır(Jensen 1985; Kuzgun 1972; Yavuzer 1994).

2.4.2.4.Aşırı Hoşgörülü Tutum

Böyle bir ortamda çocuk ailede inisiyatif sahibi tek kişidir. Anne-babalar çocuğun isteklerini hiçbir denetim ve sınırlama getirmeksizin kabul ederler. Çocuk anne-babaya hükmeder, çok az saygı duyar. Dengesiz bir ortamda abartılmış sevgiyle büyüyen çocuk doyumsuz bir birey olur. Aşırı hoşgörülü tutumun sürekliliği, çocuğun istek ve dürtülerini denetleyebilme yeteneğinin gelişimi olumsuz etkiler ve vurucu, kırıcı, agresif davranışlarının artmasına sebep olabilir (Rutter ve Hersow 1985) Böyle çocuklar, arkadaş gruplarına katılmada, okul kurallarına uymada zorluklarla karşılaşır. Başkalarının haklarına saygı ve işbirliği gibi davranışları öğrenemedikleri için yalnız kendilerini düşünen, bencilce davranışları nedeniyle sevilmeyen, istenmeyen birey durumuna gelirler (Çaplı 1977; Ekşi 1990).

2.4.2.5.Koruyucu Tutum

Bu tutumdaki anne-babalar çocuğa gereğinden fazla kontrol ve özen gösterirler. Bunun sonucu olarak çocuk, başkalarına aşırı bağımlı, güvensiz, duygusal problemleri olan bir birey olabilir. Bu bağımlılık çocuğun yaşamı boyunca da sürebilir (Yavuzer 1994). Ebeveynlerin aşırı kontrollü tavırlarının çocuk yetiştirmede olumsuz etkisi vardır (Turner ve Haris 1984).

2.4.2.6.Tutarsız Tutum

Bu tutum da çocuğun eğitim ve gelişimini olumsuz olarak etkiler. Denge ve kararsızlık anne-baba arasındaki görüş ayrılığından olabileceği gibi, anne veya babanın şahsında gösterdikleri değişken davranış biçiminde de görülebilir. Anne-babanın, çocuğun yanında çocukla ilgili konularda birbirini eleştirmesi, anne veya babanın isteklerini yaptırmak için; önce yumuşak tonda konuşması, sonra sesini yükseltmesi, çocuğun isteğini yerine getirmemesi halinde dövülmesi, ardından özür dilenmesi gibi durumlar tutarsızlık örneğidir (Yavuzer 1995).

Ailenin ceza vereceği yerde ve zamanda, ceza uygulamaması, çocuk için bir rahatlık sebebi olmanın yanında ailenin tutarsızlığını gösterir (Illingworth ve Illingworth 1992). Eğer çocuklar aileleri tarafından hangi davranışlarının kabul edilebilir olduğu konusunda emin değillerse kendi kişiliklerinden şüphe etmeye başlarlar ve endişeli olurlar. Sevgi ve güven kaynağı olması gereken aileleriyle ilgili güvensizlik hissederler (Mussen ve diğ. 1979).

Bu bilgiler ışığında, anne-baba tutumlarının, çocuğun gelişimi üzerindeki etkileri konusunda araştırmacıların fikir birliği içerisinde olduklarını görüyoruz. Olumlu ve sağlıklı bir anne-baba tutumu içerisinde büyüyen çocukların daha özgür, güvenli, bağımsız ve olumlu benlik kavramı olan çocuklar olarak yetişmektedir. Oysa ki; olumsuz ve sağlıksız anne-baba tutumları ise, çocuğun gelişimine olumsuz yönde katkılar yapmakta sonuç olarak ta, güvensiz, duygusal problemleri olan, benlik saygısı gelişmemiş bireylerin yetişmesine neden olmaktadır.

2.5. ATILGANLIK KAVRAMI

Atılganlık karşınızdaki kişinin hakkını gözardı etmeden kendi hakkınızı, kendi duygu ve düşüncelerinizi açıklama becerisidir. En uygun yolu doğrudan, açık ve dürüst iletişimdir. Atılgan davranmak kendinizi daha iyi hissetmenizi ve günlük olaylarla baş etmede kontrolü ele almanıza yardımcı olabilir.

2.5.2. Atılganlık Biçimleri

Bilim adamları atılganlık davranışının değişik biçimlerinden söz ederler.

Temel Atılganlık

Atılganlığın bu biçimi, inançlarınızın, duygularınızın ve düşüncelerinizin, **basit** ve **net** bir biçimde dile getirilmesidir. Genellikle, basitçe "Ben istiyorum." ya da "Ben hissediyorum." şeklinde cümleler kurmaktır.

Empatik Atılganlık

(Kendini bir başkasının yerine koyabilme, dünyaya onun gözüyle bakabilme)

Atılganlığın bu biçimi, etkileşimde olduğunuz kişiye karşı duyarlı olmaktır. Genellikle iki aşaması vardır: Birincisi, karşıdakinin içinde bulunduğu durumu ve duygularını anlamak; ikincisi ise, kendi hakkınızı da kollayan bir biçimde, bu anlayışı dile getirmektir. Örneğin şöyle diyebilirsiniz: Gerçekten çok meşgul olduğumu biliyorum. Ama ilişkimizin senin için de önemli olduğunu hissetmek istiyorum. Bu nedenle, senden bana, yalnızca ikimizin beraber olabileceği bir zamanı ayırmanı, istiyorum."

Daha Önceki Atılgan Davranışları Basamak Olarak Kullanma

Karşınızdaki kişi sizin temel atılganlık davranışınıza tepki vermediği ve haklarınızı çiğnemeye devam ettiği zaman uygulanır. Atılgan davranışınızın dozunu artırabilirsiniz ve hatta biraz resmileşirsiniz. Duygularınızı ve isteklerinizi birkaç kez, basit ve net bir biçimde dile getirdikten sonra, son sözünüzü söyleyebilirsiniz.

Örneğin: "Eğer arabamı yarın saat 17:00'ye kadar onarmazsanız, kendime daha iyi bir tamirci arayacağım." gibi.

'Ben-Dili'ni Kullanarak Atılğan Davranma

Söze 'ben' diye başlayarak duygularınızın, düşüncelerinizin ve isteklerinizin size ait olduğunu vurgularsınız. Kuracağınız cümleler genellikle dört bölümden oluşur:

1. Karşıdakinin belli bir davranışına işaret etmek.
2. O davranışın sizin üzerinizde yarattığı etkiyi, size neler hissettirdiğini belirtmek.
3. O davranışı nasıl yorumladığınızı söylemek.
4. Nasıl bir davranışı tercih edeceğinizi aktarmak.

Örneğin: "..... yaptığında (hissediyorum) çünkü bu davranışını (şöyle) yorumluyorum. Oysa (şu şekilde) davransan (şöyle) etkilenirdim" gibi.

Böylece, cümlenin gerçekten "**ben** hissediyorum", "**ben** istiyorum" kısmını vurgulamış olursunuz. **Örneğin:** "Konuşurken yüzüme bakmadığın zamanlar, söyleyeceklerimi karıştırıyorum. Kendimi çok kötü hissediyorum. Çünkü bana yeterince önem vermiyormuşsun gibi geliyor. Oysa beni dinlerken yüzüme bakman daha hoşuma gidecek". Bu tür bir ifade tarzıyla, hem kendi olumsuz duygularınızı içinize atmamış olursunuz, hem de karşınızdaki insanın savunmaya geçip, size saldırmasını engellersiniz. Ancak, örnekteki cümleleri olduğu gibi alıp söyleme hevesine kapılmayın. Önemli olan, karşıdaki kişinin davranışlarının **sizi** nasıl etkilediğini, neler hissettiğinizi ve sizi etkileyen bu davranışın ne yönde değişmesini istediğinizi, kendinize en uygun ve karşınızdakini savunmaya itmeyecek bir tarz ile ifade edebilmektir.

2.6. KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde davranış problemleri ve onu yordadığı düşünülen benlik kavramı, anne-baba tutumları ve atılganlık düzeyleri hakkında yurtdışında ve yurtiçinde yapılan araştırmalar tarihsel bir süreç içerisinde sunulmuştur. Son yıllarda üzerinde oldukça sık durulan davranış problemlerini birçok değişkenin yordadığı tespit edilmiş bu konu ile ilgili olarak ta gerek yurt içinde gerekse yurtdışında birçok araştırma yapılmıştır.

2.6.1.Yurtdışında Konu İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Jourard ve Remy, çocuğun benlik kavramını etkileyen anne-baba tutumlarını incelerken, anne-babanın ifade ettiği tutumlardan çok, çocuğun bu tutumları nasıl algıladığının önemli olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmada, öğrencilere beden eğilimleri benlik eğitimleri ölçeği uygulanmış, daha sonrada aynı araçları anneleri ve babalarının onları nasıl gördükleri konusunda değerlendirmeleri yansıtacak şekilde derecelmeleri istenmiştir. Sonuçta kişinin kendine bakışı ile ana-babasının onu nasıl değerlendirdikleri ve kişinin benlik eğilimleri arasında ilişki olduğu bulunmuştur (Jaurard ve Remy 1955).

Peterson ve arkadaşları, 6-12 yaş arasındaki çocuklar ve aileleriyle yaptıkları çalışmada, uyum düzeyi düşük olan çocukların anne-babalarının uyum düzeyi yüksek olanlara göre daha otoriter olduklarını saptamışlardır (Peterson ve diğ. 1959).

Engel, ortaokul öğrencilerinin benlik tasarımlarında nasıl bir değişme olabileceğini incelemeyi amaçladığı çalışmasını, öğrencilere 1954 ve 1957 yılları arasında iki yıl ara ile uygulamıştır. İlk ölçümlerde düşük benlik tasarımına sahip olan deneklerin, bu süre içinde yüksek düzeyde benlik tasarımı olan deneklerden daha çok gelişme kaydettiğini belirlemiştir (Engel 1959).

Piers ve Harris, başarı ile benlik arasındaki ilişkide cinsiyet açısından fark olup olmadığını araştırmışlardır. Sonuçlar önemli bir fark olmadığını göstermektedir.

Zirkel ve Mosses(1972), beşinci ve altıncı sınıfta okuyan 120 öğrenci ile çalışarak, beyaz, Porto-Rikolu ve zenci öğrenciler arasındaki benlik kavramı farklılıkları incelemişlerdir. Sonuçta etnik grup üyesi olmanın bireyin benlik tasarımı düzeyini anlamlı biçimde etkilediğini saptamışlardır.

Fisher ve Biller ergenlik dönemindeki 106 kızla yaptıkları çalışmada, olumsuz benlik kavramına sahip kızların çocukluk dönemlerinde babalarıyla olan ilişkilerini oldukça kötü algıladıklarını bulmuşlardır (Fisher ve Biler 1973).

2.6.2. Türkiye’de Konu İle İlgili Araştırmalar

Sarp tarafından yapılan çalışmada, 16 yaş çocuklarında görülen uyumsuz davranışların sosyal ekonomik düzey ve cinsiyetle ilişkisi araştırılmış ve sonuçta, erkeklerde en yüksek oranda uyumsuz davranışları sosyal ekonomik düzeyi yüksek olan okullardan alınan çocukların gösterdiği, en düşük oranda ise sosyo ekonomik düzeyi orta olan okullardan alınan çocukların gösterdiği belirlenmiştir.

Kılıçcı (1981) üniversite öğrencilerinin kendilerini kabul düzeyini etkileyen bu değişkenler konusunda yaptığı çalışmada demokratik ailede yetişen gençlerin kendilerini kabul düzeylerinin otoriter ailede yetişen gençlerden daha yüksek olduğunu bulmuştur.

Bilal (1984) lise öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada, otoriter, demokratik olarak algılanan ana-baba tutumlarının, çocukların uyum düzeyine etkisini araştırdığında, demokratik ortamda büyüyen çocukların uyum düzeyleri, otoriter aile ortamında büyüyen çocuklarınkinden daha yüksek olduğunu bulunmuştur.

Odabaş (1985) Üç-yedi yaş arası okul öncesi çocuklarının benlik kavramları ile ailelerin demokratik tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Demokratik tutum sergileyen ailelerin çocuklarının benlik kavramlarının da yüksek olduğu saptanmıştır.

Abacı (1986) üniversite öğrencileri üzerine yaptığı araştırmada durumluk ve sürekli kaygı düzeyi ile demokratik-otoriter-ilgisiz ana-baba tutumları arasında ilişkiler 01 düzeyinde anlamlı bulmuştur.

Öztürk (1990) "Ana-Baba Tutumların Üniversite Öğrencilerinin Bağımsızlık, Duyguları Anlama, Yakınlık, Başatlık, Kendini suçlama ve saldırganlık düzeylerine Etkisi" adlı araştırmasında demokratik tutumun olumlu özelliklerini destekleyen, otoriter tutumun ise olumsuz özelliklerini destekleyen, sonuçlar elde etmiştir. Demokratik ortamda yetişen bir gencin otoriter ortamda yetişen bir gence göre, bağımsızlık, duyguları anlama, yakınlık, başatlık, düzeyleri daha yüksek, buna karşın saldırganlık düzeyleri ve kendini suçlama ise daha düşük çıkmıştır.

Anne baba tutumları ve benlik kavramı ilişkisi ile ilgili araştırma sonuçları ile ilgili araştırma sonuçları otoriter tutumun fazlaca uygulanmasının, çocukta dışsal denetim odağına neden olarak, çocukta bağımsızca bir girişimde bulunmada kendisine güven duymama duygusuna neden olduğunu bu yüzden kontrol edici, otoriter tutumun olumsuz benlik kavramına yol açtığı desteklenmektedir (Maccoby&Marin, 1983; Aksoy&Mağden, 1993).

Demokratik/açıklayıcı otoriter çocuk yetiştirme tutumuna sahip ebeveynlerin çocuklarının psikolojik uyum açısından avantajlı oldukları ortaya koyulmuştur. Bu çocuk ve ergenlerin, otoriter ya da ilgisiz ebeveynlere sahip olanlara oranla daha

yüksek özsaygı, atılganlık, sosyal gelişim ve akademik başarı düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir. (Yılmaz,1999;Tuğrul, 1996)

Gabay (1996) tarafından yapılan bir araştırmada çocuklardaki benlik sistemi incelenmiştir. 8-12 yaş grubunda bulunan çocukların benlik sistemleri hakkında kapsamlı bilgilerin elde edilmesinin hedeflendiği bu çalışmada düşük benlik değerine sahip çocukların, benlik boyutlarında algıladıkları yeterlilikleriyle o boyutlara verdikleri önem arasındaki farklılıkların en fazla, yüksek benlik değeri grubundaki çocuklarda ise bu farkın en az olduğu bulunmuştur.

Uğur (1996) tarafından yapılan araştırmada ise üniversite öğrencilerinin atılganlık düzeyi ve beden algısının sağlanan doyum arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu araştırmanın sonucunda, tüm örneklem için kız ve erkek denek grubunun her ikisinde atılganlık düzeyi ile beden algısından hoşnut olmalarıyla sosyal ilişkilerinde atılgan davranış biçimleri sergilemeleri arasında olumlu yönde ilişki olduğu bulunmuştur.

Pirimoğlu (1996) tarafından yapılan bir araştırmada zihinsel özürlü bir kardeşe sahip olan ve olmayan ilkökul çocuklarının davranış problemlerinin karşılaştırılarak, annenin kaygı düzeyi ve diğer faktörlerle ilişkisi incelenmesidir. Araştırma sonucuna göre özürlü kardeşi bulunan çocukların, özürlü kardeşi bulunmayan çocuklara göre daha fazla davranış problemine sahip olduğu ve problemlerin, annelerinin kaygı düzeyi ile önemli ölçüde ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca özürlü kardeşe sahip olan kızların problemleri, erkeklere göre daha fazladır ve annenin kaygı düzeyi ile daha fazla ilişkilidir. Özürlü kardeşe sahip olan kızların yüksek düzeyde saldırgan davranışa ve depresyona, erkeklerin ise depresyona ve okul problemlerine sahip olduğu tespit edilmiştir.

Küçükkaragöz ve Harmanlı'nın (2002), ilkökul öğrencileri üzerinde yapmış oldukları araştırmada aile işlevleri ile benlik kavramları arasında anlamlı düzeyde ilişki saptamışlardır. Ailede problem çözme, iletişim, roller ve duygusal tepki gösterebilme alt ölçeklerinin sağlıklı işlevleri göstermesi çocuğun benlik kavramı puanlarını da olumlu yönde etkilemiştir.

Aktaş, Şahin ve Aydın tarafından yapılan bir çalışmada ise olumsuz niyet yükleme eğiliminin çocukların sosyal ilişkilerinde saldırgan olup olmamalarına ve cinsiyetlerine göre değişip değişmediği incelenmiştir. Çalışma sonucunda, sosyal ilişkileri açısından saldırgan olarak tanınan çocukların olumsuz tepkileri içeren davranış seçeneklerini (kişisel nedenlere olumsuz niyete yapılan yüklemeler) saldırgan olmayan çocuklara kıyasla daha fazla seçtiklerini göstermiştir (Türk Psikoloji Dergisi, 2005) .

Saydam ve Gençöz tarafından yapılan bir araştırmada ise aile ilişkileri, ebeveynin çocuk yetiştirmedeki tutumu ve gencin kendilik değerinin, gençlerde görülen davranış problemleriyle ilişkisini incelemek amaçlanmıştır. Araştırma bulgularına göre, benlik saygısının düşük olması, gençlerde görülen, toplam problem ile içe yönelim ve dışa yönelim problemlerinin artışında açıklayıcı olurken, ailede, genel işlevlerde, duygusal tepki verebilmede ve rol dağılımında problem yaşanması, gençlerde görülen problem davranışlar ile ilişkili bulunmuştur(Türk Psikoloji Dergisi, 2005) .

BÖLÜM III

1. YÖNTEM

Betimsel nitelikli araştırmanın bu bölümünde; evren, örneklem, araştırmada kullanılan veri toplama araç teknikleri, veri toplama araç ve tekniklerinin uygulanması ve elde edilen verilerin çözümlenmesi yer almaktadır.

3.1.Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2005/2006 öğretim yılında İzmir İl Merkezi, Bornova İlçesi, alt-orta sosyoekonomik seviyeyi temsil ettiği düşünülen Altındağ Bölgesindeki ilköğretim kurumlarına devam eden 7-14 arası yaş grubunda bulunan çocuklar oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini Bornova İlçesine bağlı Altındağ Bölgesinde alt-orta sosyo ekonomik seviyeyi temsil ettiği düşünülen Reşat Nuri Güntekin İlköğretim Okulu öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada kullanılan veri toplama araç ve teknikleri 120 öğrenci ve bu 120 öğrencinin ebeveynleri ve öğretmenleri tarafından uygulanmıştır.

3.2. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada öğrencilerin benlik kavramlarını tespit etmek amacıyla Piers Harris tarafından geliştirilen “Piers-Harris Çocuklardaki Öz Kavramı Ölçeği”, ailedeki fonksiyonların yeterli düzeyde işleyip işlemediğini incelemek için “ Aile Değerlendirme Ölçeği”, Öğrencilerin atılganlık düzeylerini tespit etmek amacıyla “Rathus Atılganlık Envanteri”, öğrencilerin yaş ve cinsiyet bilgilerini tespit etmek ayrıca bu öğrencilerin uyumsuz ve problemlilik davranışlarını ve bu davranışların düzeyini tespit etmek amacıyla da “Öğretmen Gözlem Formu”, kullanılmıştır.

3.2.1. Öğretmen Gözlem Formu

Araştırmacı tarafından Sosyal Uyum Ölçeği, Çocuk ve Gençlerde Davranım Bozukluğu ölçeği ve Achenbach Çocuk Davranış Listesinden yola çıkılarak hazırlanmıştır. Araştırmacının araştırmasında ki bağımlı değişkenlerin düzeyini ölçmek amacıyla 40 maddeden oluşan bir gözlem formudur. Form örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin öğretmenleri tarafından doldurulmuştur. Form 4 temel davranış problemi ve bunların dışında sıkça karşılaşılan diğer davranış problemlerini içeren onar maddelik beş bölümden oluşmaktadır.

Formda 10 madde öğrencilerin içe kapanıklık düzeyini, 10 madde saldırganlık düzeyini, 10 madde çocuklardaki yalan söyleme ve çalma davranışının düzeyini, 10 madde ise bağımlılık düzeylerini tespit etmek amacıyla düzenlenmiştir.

Formda yer alan maddeler Sosyal Uyum Ölçeği, Çocuk ve Gençlerde Davranım Bozukluğu ölçeği ve Achenbach Çocuk Davranış Listesindeki alt ölçeklerde yer alan, bu araştırmanın konusunu içine alan maddeler seçilerek hazırlanmıştır. Söz konusu ölçeklerin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları bulunmaktadır.

3.2.2.Piers-Harris Çocuklardaki Öz Kavram Ölçeği

3.2.2.1.Genel Tanıtımı

“Kendim Hakkında Düşüncelerim” adı ile de anılan 80 maddelik Piers-Harris’in Çocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği 9 ile 16 yaş gruplarındaki öğrenciler için 1964’de Piers ve Harris tarafından Amerika Birleşik Devletleri’nde geliştirilmiştir. Ölçek, öğrencilerin kendilerine (öz’üne) yönelik düşünce, duygu ve tutumlarını değerlendirmeyi amaçlar. Bu ölçek çocuklarda öz-kavramı(ya da benlik anlayışı)nın gelişimini, boyutlarını, kişilik ve çevre öğeleriyle olan ilişkilerini, v.b. araştırmada ve belirlemede kullanılır.

Ölçeği oluşturan 80 tanımlayıcı madde vardır. Bunlara “evet” ya da “hayır” şeklinde yanıt verilir. Yanıtlar, bir anahtarla puanlanır. Buna göre elde edilen puanlar kuramsal olarak 0 ile 80 arasında değişir. Yüksek puan olumlu, düşük puan ise olumsuz öz-kavramın varlığına işaret eder.

3.2.2.2. Öz-Kavramı Ölçeği'nin Psikometrik Nitelikleri

Piers-Harris'in geliştirmiş olduğu Çocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği'nin 3.12. sınıf öğrencileriyle standardizasyonu yapılmıştır. Değişik yaş gruplarının ve cinsiyet farklarının olmadığı saptanan bu ölçeğin güvenilirliği, iç tutarlık ve değişmezlik (test-tekrar test) teknikleriyle sınanmıştır. Spearman Brown ve Kuder Richardson 21 formülleri ile elde edilen içtutarlık katsayıları .78 ile .93 arası; Pearson Momentler Çarpımı formülüyle elde edilen puan değişmezliği korelasyon katsayıları .71 ile .77 arası bulunmuştur. Bu veriler ölçek güvenilirliğinin doyurucu olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Ölçeğin ölçüt-bağımlı geçerliği sınanırken kullanılan ölçütler Lippsitt'in 'Öğrenci Problem İşaretleme' listeleri olmuştur. Ölçekle ölçütler arasında .68 ile .64 düzeyinde (anamlı) korelasyonlar elde edilmiştir.

Yapı (ya da kuramsal kapsam) geçerliği için 456 altıncı sınıf öğrencisinin puanına çoklu faktör analizi uygulanmıştır. Varimax rotasyonu ile elde edilen 10 faktörden altısının yorumlanabilir nitelikte olduğu; faktörlerin toplam puan değişiminin % 42'sini açıkladığı görülmüştür. Bu altı faktör ölçeğin alttestlerini oluşturmuştur. Katkı düzeyine göre sıralanan faktörler şöyle isimlendirilmiştir: (1) Davranış, (2) zeka ve okul durumu, (3) fiziksel görünüm ve nitelikleri, (4) kaygı, (5) sosyal beğenirlik ya da gözde olma ve (6) mutluluk (Öner,2005).

Ölçeğin çevirisinin uygunluğu ve yüzeysel geçerliliğini belirlemek için Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü'nden öğretim üyelerinin görüşleri alınarak gerekli düzeltmeler Özyürek tarafından yapılmıştır. Özyürek, daha sonra ölçeği bir ilkokulun üçüncü, dördüncü ve beşinci

sınıflarındaki öğrencilere uygulamış, açıklama ve maddelerin anlaşılır olduğunu gözlemler yolu ile değerlendirmiştir (Özyürek 1983).

1986'da Çataklı tarafından Öner danışmanlığında Piers-Harris ölçeğinin Türkçe'ye çeviri ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır(Çataklı ve Öner 1986).

1994'te Piers-Harris Çocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği Öner tarafından el kitabı olarak yayınlanmıştır (Öner 1994).

3.2.3.Aile Değerlendirme Ölçeği

3.2.3.1 Genel Tanıtım

Bu ölçek Amerika Birleşik Devletlerinde Brown Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri ve İnsan Davranışları Bölümü ile Butler Hastanesinin “Aile Araştırma Programı” çerçevesinde geliştirilmiş olup, çevirisi yapılarak Fransa, Portekiz, Afrika ve Macaristan'da uygulanmıştır. Aile Değerlendirme Ölçeği, ailenin işlevlerini hangi konularda yerine getirebildiğini ya da getiremediğini belirleyen bir ölçü aracıdır.

Aile işlevleri çeşitli tanımlanabilen karmaşık bir olgudur. Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) ailenin işlevlerini yerine getirip getirmediği konusunda genel bir değerlendirme yapmak ve sorun alanlarını ortaya çıkarmak amacıyla oluşturulmuştur. Westley ve Epstein'in 1969 yılından başlayarak gerçekleştirdikleri çalışmaların sonuçları ,aile işlevlerinin, tek tek aile üyelerinin davranışlarından çok bir bütün olarak aile sistemine bağlı olduğunu göstermektedir.Bu bulgulara dayanarak ADÖ bir bütün olarak aile sisteminin çeşitli boyutları hakkında bilgi toplamak ve bu bilgiyi direkt olarak aile üyelerinden almak amacındadır (Akt: Bulut1990; Epstein ve Bishop 1983).

Aile Değerlendirme Ölçeği McMaster Aile İşlevleri Modelinin (McMaster Model of Family Functioning-MMFF) klinik olarak aileler üzerinde uygulanmasıyla elde edilmiştir ve 7 alt ölçekten oluşmaktadır. Bunlar McMaster Aile İşlevleri Modelinin alt boyutları olup 6 tanesi aile işlevlerindeki her bir sorun alanını tek tek ele almakta, bir tanesi de genel işlevler üzerinde odaklanmaktadır. Ölçekteki her soru 7 alt ölçekten bir tanesine aittir. Soruların bazıları sağlıklı, bazıları sağlıklı işlevleri tanımlamaktadır. McMaster modeline göre 53 olan soru sayısı üç alt boyutun (iletişim, problem çözme ve roller) geçerliliğini arttırmak amacıyla boyutlar arası korelasyonu etkilemeyecek şekilde 60 soruya çıkarılmıştır. Yedi alt ölçeğin operasyonel tanımları aşağıda verilmiştir (Akt: Bulut, 1993; Epstein, Baldwin, Bishop, 1983; Keinther, Miller, Fruzzetti, 1987; Miller, Kabacoff, Keitner, 1986).

1. Problem Çözme (Problem Solving)

Bu boyut ailenin etkili bir şekilde işlevini yerine getirebileceği düzeyde maddi ve manevi sorunlarını çözebilme becerisi olarak açıklanmaktadır. Sorunun ortaya çıkışından, çözümlenmesine kadar olan dönemi kapsar. Etkili problem çözme davranışı altı basamakta ele alınmaktadır.

Problem çözme boyutu ile ilgili ifadeler:2,12,24,38,50 ve 60. sorularda yer almaktadır.

2.İletişim (Communication)

Aile üyeleri arasındaki bilgi alışverişi biçiminde tanımlanmaktadır. Burada ailenin etkili bir iletişim içinde olup olmadığı ölçülmek istenmektedir. Bu nedenle üyeler arası sözlü iletişimin içeriğinin açık olup olmadığı, kişinin söylemek istediklerini direkt olarak ifade edip edemedikleri üzerinde durulmaktadır. Etkili iletişim açık ve direkt olmalıdır.

İletişim boyutu ile ilgili ifadeler:3,14,18,22,29,35,43,52,59. sorularda yer almaktadır.

3. Roller (Roles)

Roller ailenin maddi ve manevi gereksinimlerini karşılayan davranış kalıplarıdır. McMaster Aile İşlevleri Modeli ailenin kaynaklarının kullanımı, bakıp büyütme, destekleme ve kişisel gelişim sağlama, aile sistemini idare etme gibi konularda davranış kalıbı geliştirip geliştirmedeği üzerinde odaklanmaktadır. Ek olarak rollerle ilgili boyut, görevlerin eşit ve belirgin olarak üyelere dağılımı ile görevlerin aile üyeleri tarafından sorumlu bir şekilde yerine getirilip getirilmemesini içermektedir. Başka bir deyişle para, konut, giyim, yeme gibi maddi gereksinimlerin karşılanması rollere bağlı olarak ele alınmaktadır. Bu konuda işlevsel bir aile, çocukların ve ebeveynin bakımı, beslenme ve gelişmesini sağlayacak şekilde rollerini belirlemiş ailedir. Fonksiyonlar, para-sağlık gibi konularda kural koymayı ve karar vermeyi gerektirir.

Roller boyutu ile ilgili ifadeler:4,8,10,15,23,30,34,40,45,53, ve 58. maddelerdir.

4.Duygusal Tepki Verebilme (Affective Responsiveness)

Aile üyelerinin her türlü uyarılar karşısında en uygun tepkiyi gösterebilmesi anlamına gelmektedir. Burada sevgi, mutluluk, neşe gibi refah ifade eden duyguların yanında; kızgınlık, üzüntü,korku gibi acil durumlarda içerilmektedir. Bir başka deyişle bu işlevini yerine getirebilen bir ailede aile üyeleri her türlü duygularını ağırlıklı bir şekilde sözle ya da hareketlerle ifade edebilirler.

Duygusal tepki verebilme ile ilgili ifadeler:9,19,28,39,49 ve 59. maddelerdir.

5.Gereken İlgiyi Gösterme (Affective Involment)

Aile üyelerinin birbirine gösterdiği ilgi, bakım ve sevgiyi içerir. En sağlıklı aileler, birbirleriyle orta derecede ilgilenirler. Az ya da çok ilgilenen aileler, bu

konudaki işlevlerini yeterince yerine getiremiyorlar demektir. Çok ilgilenme, aile üyelerinin birbirine fazla bağımlı olduğunun, az ilgilenme ise birbirlerine az sevgi ve ilgi gösterdiklerinin belirleyicisidir.

Bu modelde gereken ilgiyi gösterme boyutu ile ilgili ifadeler:5,13,25,33,37,42 ve 54. maddelerdir.

6.Davranış Kontrolü (Behavior Control)

Davranış kontrolü, ailenin; üyelerinin davranışlarına standart koyma ve disiplin sağlama biçimidir. Bu modelde psikolojik ve sosyal tehlike karşısındaki davranışlar değerlendirilir. Ayrıca kontrolün esnek,katı,sertbest ve düzensiz oluşu da bu alt ölçekte ele alınmaktadır.

Davranış Kontrolü ile ilgili ifadeler:7,17,20,27,32,44,47,48 ve 55. maddelerdir.

7.Genel Fonksiyonlar (General Functions)

Yukarıda ifade edilen 6 boyutu da kapsayacak şekilde bilgi toplamayı amaçlayan bu boyut ile ilgili ifadeler:1,6,11,16,21,26,31,36,41,46,51 ve 56. maddeler.

ADÖ' de yer alan maddelerin alt ölçeklere ve sağlıklı sağlıklı işlevleri gösterme durumuna göre dağılımı

	Problem Çözme	İletişim	Roller	Duygusal Tepki Verebilme	Gereken İlgiyi Gösterme	Davranış Kontrolü	Genel İşlevler
Sağlıklı İşlevleri	2*	3	10	49		20	6
Gösteren Maddeler	12	18	30*	57		32	16
	24	29*	40			55	26
	38	43					36
	50	59					
	60						
Sağlıksız İşlevleri		14	4	9	5	7	1
Gösteren Maddeler		22*	8*	19	13	17	11
		35*	15	28	25	27	21
		52	23	39	33	44	31
			34		37	47	41
			45		42	48	51
			53		54		
			58*				

(*) ADÖ' ye sonradan eklenen maddeler

3.2.3.2. Ölçeğin Uygulanması

ADÖ 12 yaş üzerindeki tüm aile bireylerine bireysel olarak uygulanır. Ölçeğin başında ayrı bir sayfa halinde soruların nasıl cevaplandırılacağına dair bir yönerge bulunmaktadır. Bu yönergeye göre aile üyesinin son iki ayı dikkate alarak maddeleri okuyup uygun seçenekler işaretlemesi istenir. Yönerge ve ölçek maddelerini orta eğitim her birey anlatabilir ve cevaplandırabilir.

Ölçeğin cevaplandırılması ortalama 20 dakika almaktadır. Ancak eğitim düzeyi düşük olanlara ve okuma yazma bilmeyenlere maddelerin uygulamacılar tarafından okunduğu durumlarda bu süre 30 dakikayı aşabilmektedir.

Geçerli ve güvenilir cevaplar almak için aile üyelerinin birbirlerinden bağımsız olarak ölçeği cevaplaması, uygulama sırasında birbirleri ile tartışmalarının önlenmesi gerekmektedir. Alt ölçeklere göre bazı maddelerin ifade ettikleri anlam bakımından birbirine yakın olması, hatta bazen kontrol amacıyla tekrarlanması

zaman zaman cevaplayıcıları rahatsız etmekle birlikte, genel olarak ölçeğin doldurulmasında önemli bir sorun ortaya çıkmamaktadır.

3.2.3.3. Ölçeğin Puanlanması ve Değerlendirilmesi

Her madde için cevap seçenekleri dört sınıfta toplanmıştır. Seçenekler ve toplandıkları puanlar aşağıda belirtilmiştir:

Seçenekler	Puan
Aynen Katılıyorum	1
Büyük Ölçüde Katılıyorum	2
Biraz Katılıyorum	3
Hiç Katılmıyorum	4

Ölçeği oluşturan maddelerde iki tür ifade bulunmaktadır. Bunlar sağlıklılık ve sağlıksızlık gösteren ifadelerdir. Bazı maddelerde “aynen katılıyorum” seçeneği sağlıklı aile işlevini gösterdiği halde, diğerlerinde “hiç katılmıyorum” seçeneği sağlıklılık göstergesi göstergesi olmaktadır. Örneğin “aynen katılıyorum” seçeneği 34 maddede sağlıksız işlevini, 26 madde de sağlıklı aile işlevini göstermektedir. Ölçeğin değerlendirilmesinde, hesaplamada kolaylık sağlamak amacıyla sağlıksızlık gösteren maddelere verilen puanlar 5’den çıkartılarak her maddede “aynen katılıyorum” en sağlıklı aile işlevini, “hiç katılmıyorum” seçeneğinin ise en sağlıksız aile işlevini göstermesi sağlanmaktadır. Her maddelerde 1 puan sağlıklı, 4 puan ise sağlıksız cevabı simgelemektedir. Bu şekilde elde edilen puanlar her alt boyut için toplanarak ortalaması alınır. Her bir boyutta o boyutun içerdiği maddelerin %40’ından fazlası cevapsız bırakılmışsa ortalama puan hesaplanmaz.

Ölçek puanları 1.00 (sağlıklı) ile 4.00 (sağlıksız) arasında değişir. Her alt ölçek için 4.00 puana yaklaştıkça o işlev açısından sağlıksızlığın, 1.00’a yaklaştıkça sağlıklılığın arttığı yolunda yorum yapılmaktadır. En sağlıksız puan 4.00 olduğuna göre, teorik olarak 2.00 sağlıklı-sağlıksız ayrımını verebilecek ayırt edici sınır

puanları saptamak üzere psikiyatrist gibi klinisyenlerin gözlemlerine dayanarak puan verme yönünde ampirik çalışmalar yapılmakta geçerlik ve güvenilirlik işlemleri sürmektedir (Akt: Bulut, 1993; Miller, Bishop, Epstein, Keitner 1985).

3.2.3.4. Aile Değerlendirme Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirliğine İlişkin Yapılan Çalışmalar

3.2.3.4.1. ABD’de Yapılan Geçerlik Güvenirlik Çalışmaları

Yapılan çalışmalar aile işlevlerinin tek tek aile üyelerinin özelliklerinden çok, bir bütün olarak aile sisteminin dinamizmine bağlı olduğunu ortaya koymuştur. Ailenin sorun alanlarını aile üyelerinin algılamalarına göre değerlendirmeyi sağlayacak biçimde hazırlanmış olan ADÖ Brown Üniversitesi ve Butler Hastanesinde geliştirilmiştir (Akt:Bulut,1993; Epstein, Bishop, Baldwin, 1983).

Mc Master Aile İşlevleri Modeli, Aile Değerlendirme Ölçeği için 53 soruya indirgenirken her boyuttan tesadüfi olarak seçilmiş ve her alt boyutun kendisi için iç tutarlılığı Cronbach Alpha katsayısı ile hesaplanmıştır. Her alt boyutun alfa katsayısı en az .70 olana kadar bu işlem devam edilmiştir. İç tutarlık altı boyutta .72 ile .92 arasında değişmektedir. Bu da ölçeğin iç tutarlılığın yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin geçerlik çalışması 1983’de Epstein Bishop tarafından yapılmıştır. Ölçek 218 normal, 98 psikiyatrik hasta ailesinden yalnız birer kişiye uygulanmış, her alt ölçekte normal ailelerin aldıkları puan ortalamaları, hasta ailelerin aldığı puan ortalamalarından daha düşük (daha sağlıklı) çıkmıştır İki grubun aldığı puanlar arası fark, istatistiksel olarak yüksek düzeyde anlamlı bulunmuştur. ($p<.001$)

Aynı kişiler aile değerlendirme ölçeğinin uyum geçerliliğini saptamak amacıyla 178 emekli 60 yaşlarında çifte Aile Değerlendirme Ölçeği ile birlikte Philadelphia Geriatrik Moral skalası ve Locke Wallace Evlilik Doyum Skalasını aynı anda uygulayarak regresyon analizini yapmışlardır. Locke Wallace Evlilik Doyum Skalası ile aralarında önemli bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. ($R=.53$) Aynı şekilde

ADÖ'den alınan puanlarla Philadelphia Geriatrik Moral Skalasından alınan puanlar arasında $R=.47$ olarak bulunmuştur. Araştırmacılar bu sonuçların Aile Değerlendirme ölçeğinin güçlü bir araç olduğunu ifade etmektedirler (Bulut,1993).

Puan değişmezliği konusundaki güvenilirlik çalışması için ölçek, 45 kişilik bir gruba 15 gün ara ile iki kere uygulanmıştır. Aile değerlendirme ölçeğinin test-tekrar test uygulaması ölçeğin puan değişmezliği konusunda güvenilir olduğunu ortaya çıkarmıştır. İki uygulama arasındaki korelasyonlar .66 (problem çözme) ile .76 (duygusal tepki verebilme) arasında değişmektedir.

3.2.3.4.2. Aile Değerlendirme Ölçeğinin Türkiye'deki Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

ABD Brown Üniversitesinden getirilmiş Türkiye'de geçerlik güvenilirlik çalışması Bulut (1990) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin İngilizce orijinali üç uzman tarafından dilimize çevrildikten sonra, aile terapisi konusunda uzmanlaşmış bir öğretim üyesinin önerileri doğrultusunda her bir madde için en iyi açıklayan çeviri benimsenmiştir.

Ölçeğin yapı geçerliliği (construct validity) bilinen grupların karşılaştırılması tekniği ile sınanmıştır (Gronlund,1985). Boşanma, kadın ve erkeğin artık birlikte yaşayamayacaklarına karar verdikleri zaman sözkonusu olduğundan bu grupta aile işlevlerinin gerçekten sağlıklı olduğu düşünülmüş, ADÖ 25 boşanma sürecinde olan kadın ve erkeğe, 25 de normal evlilik sürecinde olan çiftlerden birine uygulanmıştır. Her iki grupta elde edilen puan ortalamaları arasındaki fark tüm alt boyutlar için ayrı ayrı t testi ile test edilmiştir ve alt ölçeklerin puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olması ölçeğin iki grubu anlamlı bir şekilde ayırt ettiğini göstermektedir.

Aracın güvenilirliği, iç tutarlık ve puan değişmezliği açısından incelenmiştir. Ölçeğin iç tutarlığı ile ilgili analiz, 67 deneğin ADÖ' ye verdikleri cevaplar

üzerinden her bir alt grup için ayrı ayrı Crombach alfa katsayıları hesaplanarak yapılmıştır.

Aile Değerlendirme Ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliğine ilişkin bulgular, hemen tüm konularda ölçeğin orijinalinde yapılan çalışmalardan elde edilen bulguları destekler niteliktedir. Sonuç olarak, geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında elde edilen bulgulara dayanarak ADÖ' nün Türkçe Formunun Türkiye'de uygulamaya elverişli olduğu kanısına varılmıştır.

3.2.4. Rathus Atılganlık Envanteri

Günlük yaşamda karşılaşılan durumlara ve davranışlara yönelik tepkiler üzerine yapılandırılmış olan Rathus Atılganlık Envanteri (RAE), atılganlık ve çekingenlikteki bireysel farklılıkların saptanmasında kullanılmıştır.

Rathus (1973), RAE ölçülerinin kendini yetenek olarak gösterdiğini ve yeterli güvenilirlik ve geçerliğe sahip olduğunu belirtmiştir. Çalışmada bu envanterin seçilmiş olmasının nedenlerinden birisi de madde sayısının az ve envanterin kısa olmasıdır.

3.2.4.1.RAE'nin Puanlanması

RAE 30 maddeden oluşan bir ölçektir. Ölçekten alınan puanlar -90 ile +90 aralığında değişmektedir. Birey her maddeye +3'den -3'e doğru değişen 6 dereceli cevaplardan birisini vermek yoluyla kendisini değerlendirir. Bireylerin alacağı toplam puan -90 ile +90 aralığında olup +90 en yüksek düzeyde atılganlığı, -90 ise en yüksek düzeyde çekingenliği göstermektedir. +10 ve üzerindeki puanlar atılganlığı belirtir. Seçenekler -3 ile +3 arasında değişmekte ve sıfır noktası bulunmamaktadır. Rathus bunu şöyle açıklamaktadır: Birey bir maddeden + ve –

alabilir. Bunun ortası yoktur. Yani maddelerde belirtilen durumlara ilişkin sıfır puan anlamına gelecek yargı ya da davranış söz konusu değildir(Voltan, 1980).

Envanterde bazı maddeler tersine çevrilerek değerlendirilmektedir. Bu maddeler:1,2,5,9,11,12,13,14,15,16,17,19,23,24,26 ve 30. maddelerdir.Böyle bir değerlendirme yapılmasının amacı,bireyin her hangi bir maddeye vereceği cevabın ne anlama geldiğini anlamasını,böylece gerçek düşünce ve davranışlara uymayacak cevaplar vermesini zorlaştırmaktadır. Bu maddelerden birine-3 verildiğinde +3 olarak değerlendirilir. Aynı şekilde +1 olarak yanıtlanan bir madde de -1 olarak değerlendirilir.

Envanter uygulanırken, uygulamanın amacı ve maddeler hakkında ayrıntılı bir açıklamadan kaçınılmıştır. Bu davranışın amacı, bireylerin kendilerini idealize ederek atılganlık özenliklerini gerçeğe uymayacak şekilde abartılı olarak önce çıkarmalarını ve buna uygun yanıtlar vermelerini önlemektir. RAE saldırganlık düzeyini ölçmemektedir.

3.2.4.2. Rathus Atılganlık Envanteri'nin Geçerlik ve Güvenirliği

Rathus tarafından 1973'te Amerika Birleşik Devletlerinde geliştirilmiş bir envanter olan RAE'nin geçerlik ve güvenirlilik çalışmalarında elde edilen korelasyon katsayıları oldukça yüksek çıkmıştır. Bunun yanı sıra Rathus, envanterin 19 maddesini kullanarak yapmış olduğu madde analizinde 30 maddeden elde ettiğine benzer sonuçlar elde etmiştir.

Rathus (1973), araştırmasında 15'er günlük arayla yaptığı testin güvenirlilik katsayısını .76 olarak bulmuştur. Ayrıca Rathus ve Nevid'in (1977), psikiyatrik hastalar üzerinde yaptıkları çalışmada iki yarı metoduyla güvenirlilik katsayısı .84 olarak bulunmuştur.

Vaal ve Mccullagh (1977), ortaokul öğrencileriyle yaptıkları uygulamada elde ettikleri RAE'nin test tekrar test güvenirlilik katsayısı .76'dır. Bunu yanı sıra iki yarı

metoduyla güvenilirlik katsayısını .77 olarak bulmuşlardır(Voltan,1980; Akt.Kapıkıran,1993).

3.2.4.3. Rathus Atılganlık Envanterinin Türkiye'deki Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

RAE'nin Türkiye'deki güvenilirlik çalışmaları H.Ü. Çocuk Gelişimi Bölümü 3. sınıfa devam eden 37 öğrenci üzerinde 15'er günlük aralarla yapılan uygulamalar ile yapılmıştır. Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Formülü kullanılarak yapılan test tekrar test güvenilirlik çalışmasında sonuç .92 olarak bulunmuştur.. Bunun yanı sıra aynı bölümde 2. sınıfa devam eden 41 öğrenciye verilen ilk envanter puanlarından iki yarım metoduyla elde edilen güvenilirlik ise .60 çıkmıştır. Tekler çiftler metoduyla elde edilen güvenilirlik .77 olarak bulunmuştur (Voltan,1980).

3.2.4.4. Rathus Atılganlık Envanterinin Geçerliği

Rathus'un (1973) yapmış olduğu geçerlik çalışmasında envanter, denekleri tanıyan kişilere de verilerek kendilerinden denekler hakkındaki kanılarını belirtmeleri istenmiştir. Ölçüt ile deneklerden elde edilen verilere ilişkin RAE puanları arasında .70'lik bir korelasyon bulunmuştur.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, davranış problemi sergileyen çocuğunun davranışları üzerindeki etkisini sınamak üzere bazı değişkenler ele alınmış ve ilköğretim dönemi çocuğunun davranışlarını yordayan değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

Araştırmanın bağımsız değişkenleri ise çocuğun yaşı, cinsiyeti, benlik kavramı, atılganlık düzeyleri, anne-baba tutumları olmuştur. Çalışmada bağımlı değişkenle bağımsız değişkenler arasındaki ilişkilerin dışında ayrıca bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiler de incelenmiştir.

Araştırma da; İlköğretim döneminde sıkça karşılaşılan saldırganlık, içe kapanıklık, yalan söyleme ve çalma, bağımlılık vb. davranış problemleri ile;

- a) çocuğun benlik algısı,
- b) anne-baba tutumları ve
- c) atılganlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? araştırılmıştır.

Elde edilen veriler aşağıda tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 1

Örnekleme Oluşturan Öğrencilerin Yaşlara Göre Dağılımı ve Yüzdeler Değerleri

	n	%
7,00	6	5,0
8,00	29	24,2
9,00	29	24,2
10,00	15	12,5
11,00	10	8,3
12,00	13	10,8
13,00	10	8,3
14,00	8	6,7
Toplam	120	100,0

Tablo 1’de görüldüğü gibi örneklemin %5’i 7, %24,2’si 8, %24,2’si 9, %12,5’i 10, %8,3’ü 11, %10,8’i 12, %8,3’ü 13 yaş, %6,7’si 14 yaş grubuna aittir. Örneklemin tamamı 2005/2006 eğitim-öğretim döneminde eğitimlerine devam etmekte olan ilköğretim öğrencilerinden oluşmaktadır.

Tablo 2
Örnekleme Oluşturan Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı ve Yüzdeleri

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Kız	62	51,7
Erkek	58	48,3
Toplam	120	100,0

Tablo 2’de görüldüğü gibi örneklemin %51,7’sini kız öğrenciler, %48,3’ünü ise erkek öğrenciler oluşturmaktadır.

Tablo 3

Yaş,Cinsiyet ve Problem Davranışların Türlerine Göre Her Bir Değişkenin Ortalama ve Standart Sapmaları

	Yaş	Cins	İçe Kapanıklık	Saldırganlık	Yalan ve Çalma	Bağımlılık
N	120	120	120	120	120	120
X	9,9417	1,4833	6,5750	8,1917	8,7667	4,6333
Ss	2,0054	0,5018	6,1708	6,2903	5,8450	5,1039

Tablo 4

**İçe Kapanıklık Davranışı Gösteren Öğrencilerin Problem Düzeyi
Yüzdeler Değerleri**

	Frekans	%	Artan %
,00	32	26,7	26,7
1,00	14	11,7	38,3
2,00	5	4,2	42,5
3,00	2	1,7	44,2
4,00	4	3,3	47,5
5,00	3	2,5	50,0
6,00	5	4,2	54,2
7,00	2	1,7	55,8
8,00	1	0,8	56,7
9,00	6	5,0	61,7
10,00	7	5,8	67,5
11,00	6	5,0	72,5
12,00	7	5,8	78,3
13,00	1	0,8	79,2
14,00	7	5,8	85,0
15,00	5	4,2	89,2
16,00	8	6,7	95,8
17,00	3	2,5	98,3
18,00	1	0,8	99,2
19,00	1	0,8	100,0
Toplam	120	100	

Tablo 5

Saldırganlık Davranışı Gösteren Öğrencilerin Problem Düzeyi Yüzdelerik Değerleri

	Frekans	%	Artan %
,00	18	15,0	15,0
1,00	10	8,3	23,3
2,00	12	10,0	33,3
3,00	1	,8	34,2
4,00	4	3,3	37,5
5,00	5	4,2	41,7
6,00	4	3,3	45,0
7,00	1	,8	45,8
8,00	2	1,7	47,5
9,00	4	3,3	50,8
10,00	6	5,0	55,8
11,00	8	6,7	62,5
12,00	9	7,5	70,0
13,00	4	3,3	73,3
14,00	4	3,3	76,7
15,00	12	10,0	86,7
16,00	1	,8	87,5
17,00	8	6,7	94,2
18,00	7	5,8	100,0
Toplam	120	100,0	

Tablo 6

Yalan Söyleme ve Çalma Davranışı Gösteren Öğrencilerin Problem Düzeyi Yüzdelerik Değerleri

	Frekans	%	Artan %
,00	15	12,5	12,5
1,00	10	8,3	20,8
2,00	5	4,2	25,0
3,00	2	1,7	26,7
4,00	2	1,7	28,3
5,00	6	5,0	33,3
6,00	6	5,0	38,3
7,00	1	,8	39,2
9,00	6	5,0	44,2
10,00	10	8,3	52,5
11,00	13	10,8	63,3
12,00	12	10,0	73,3
13,00	2	1,7	75,0
14,00	3	2,5	77,5
15,00	11	9,2	86,7
16,00	7	5,8	92,5
17,00	4	3,3	95,8
18,00	4	3,3	99,2
19,00	1	,8	100,0
Toplam	120	100,0	

Tablo 7

Bağımlılık Davranışı Gösteren Öğrencilerin Problem Düzeyi Yüzdelerik Değerleri

	Frekans	%	Artan %
,00	29	24,2	24,2
1,00	26	21,7	45,8
2,00	7	5,8	51,7
3,00	6	5,0	56,7
4,00	6	5,0	61,7
5,00	2	1,7	63,3
6,00	6	5,0	68,3
7,00	3	2,5	70,8
8,00	7	5,8	76,7
9,00	6	5,0	81,7
10,00	3	2,5	84,2
11,00	3	2,5	86,7
12,00	2	1,7	88,3
13,00	1	,8	89,2
14,00	6	5,0	94,2
15,00	2	1,7	95,8
16,00	2	1,7	97,5
17,00	3	2,5	100,0
Toplam	120	100,0	

Çalışmada değişkenlerin çoğunun birbirleriyle anlamlı düzeyde ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Tablo 8

Davranış Problemleri İle Diğer Davranış Problemleri Arasındaki İlişki Tablosu

	P1	P2	P3	P4
İçe kapanıklık (P1)	1,000	-,603(**)	-,665(**)	,453(**)
Saldırganlık (P2)	-,603(**)	1,000	,676(**)	-,412(**)
Yalan ve Çalma (P3)	-,665(**)	,676(**)	1,000	-,544(**)
Bağımlılık (P4)	,453(**)	-,412(**)	-,544(**)	1,000

Tablo 8'e göre davranış problemlerinin kendi arasındaki korelasyona bakıldığında; içe kapanıklık davranışı ile saldırganlık ($r=-,603$), yalan söyleme ve çalma ($r=-,665$) arasında negatif, bağımlılık ($r=,453$) davranışı arasında ise pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Tablo 9

**Davranış Problemleri İle Annelerin Aile Değerlendirme Alt Ölçeğinden
Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişki Tablosu**

	APÇ	AILT	AROLL	ADTV	AGIG	ADK	AGI
Saldırganlık (P1)	,091	,020	,049	,087	-,016	,008	,021
İçe Kapanıklık (P2)	-,083	-,013	-,082	-,072	-,100	-,032	-,098
Yalan ve Çalma (P3)	-,051	-,027	,097	,014	,011	,028	-,053
Bağımlılık (P4)	,044	,052	-,127	-,008	-,074	-,082	-,008

Tablo 9'a göre içe kapanıklık ile problem çözme ($r=,091$), iletişim ($r=,020$), roller ($r=,049$), duygusal tepki verebilme ($r=,087$), gereken ilgiyi gösterme ($r=-,016$), davranış kontrolü ($r=,008$), genel işlevler ($r=,021$) alt ölçeklerinin puanları arasında anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmamıştır.

Saldırganlık davranışı ile problem çözme ($r=-,083$), iletişim ($r=-,013$), roller ($r=-,082$), duygusal tepki verebilme ($r=-,072$), gereken ilgiyi gösterme ($r=-,100$), davranış kontrolü ($r=-,032$), genel işlevler ($r=-,098$) alt ölçeklerinin puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Yalan ve çalma davranışı ile problem çözme ($r=-,051$), iletişim ($r=-,027$), roller ($r=,097$), duygusal tepki verebilme ($r=-,014$), gereken ilgiyi gösterme ($r=-,011$), davranış kontrolü ($r=,028$), genel işlevler ($r=-,053$) alt ölçeklerinin puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Bağımlılık davranışı ile problem çözme ($r=,044$), iletişim ($r=-,052$), roller ($r=-,127$), duygusal tepki verebilme ($r=-,008$), gereken ilgiyi gösterme ($r=-,074$),

davranış kontrolü ($r=-,082$), genel işlevler ($r=-,008$) alt ölçeklerinin puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Tablo 10

Davranış Problemleri İle Babaların Aile Değerlendirme Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişki Tablosu

	BPÇ	BILT	BROLL	BDTV	BGIG	BDK	BGI
İçe kapanıklık (P1)	,119	,099	,109	,033	,148	-,006	,003
Saldırganlık (P2)	-,065	-,041	-,051	,030	-,111	,147	-,128
Yalan ve Çalma (P3)	-,068	-,002	-,025	-,120	-,074	,171	-,055
Bağımlılık (P4)	,117	,054	-,044	,018	,061	-,270(**)	-,022

Tablo 10'a göre içe kapanıklık ile problem çözme ($r=,119$), iletişim ($r=,099$), roller($=,109$), duygusal tepki verebilme ($r=,033$), gereken ilgiyi gösterme ($r=,148$), davranış kontrolü ($r=-,006$), genel işlevler ($r=,003$) alt ölçeklerinin puanları arasında anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmamıştır.

Saldırganlık davranışı ile problem çözme ($r=-,065$), iletişim ($r=-,041$), roller ($r=-,051$), duygusal tepki verebilme ($r=,030$), gereken ilgiyi gösterme ($r=-,111$), davranış kontrolü ($r=,147$), genel işlevler ($r=-,128$) alt ölçeklerinin puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Yalan ve çalma davranışı ile problem çözme ($r=-,068$), iletişim ($r=-,002$), roller ($r=-,025$), duygusal tepki verebilme ($r=-,120$), gereken ilgiyi gösterme ($r=-,074$), davranış kontrolü ($r=,171$), genel işlevler ($r=-,055$) alt ölçeklerinin puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Bağımlılık davranışı ile problem çözme ($r=,117$), iletişim ($r=,054$), roller ($r=-,044$), duygusal tepki verebilme ($r=,018$), gereken ilgiyi gösterme ($r=,061$), genel işlevler ($r=-,022$) alt ölçeklerinin puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Bağımlılık davranışı ile babaların davranış kontrolü alt ölçeğinden aldıkları puanlar arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. ($r=-,082$)

Tablo 11

Davranış Problemleri İle Piers-Harris Ve Rathus Arasındaki İlişki Tablosu

	Mutluluk	Kaygı	Sosyal Beğ.	Davranış	Fiziksel Gör.	Zeka ve Okul Dur.	RATHUS
İçe kapanıklık (P1)	,052	,117	-,031	,028	-,086	-,038	-,687(**)
Saldırganlık (P2)	-,209(*)	-,198(*)	,018	-,182(*)	,155	,180(*)	,673(**)
Yalan ve Çalma (P3)	-,161	-,206(*)	,023	-,145	,092	,154	,717(**)
Bağımlılık (P4)	,102	,085	-,249(**)	,100	-,112	-,054	-,572(**)

Tablo 12'ye göre içe kapanıklık puanları ile mutluluk ($r=,052$), kaygı ($r=,117$), sosyal beğenirlik ($r=-,031$), davranış ($r=,028$), fiziksel görünüm ($r=-,086$) ve zeka ve okul durumu ($r=-,038$) alt ölçeklerinin puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

İçe kapanıklık ile Rathus ölçeğinden alınan puanlar arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. ($r=-,082$)

Saldırganlık davranışı ile mutluluk ($r=-,209$), kaygı ($r=-,198$) ve davranış ($r=-,182$) alt ölçeği puanları arasında negatif ve anlamlı, zeka ve okul durumu ($r=,180$) ve Rathus ($r=,673$) ölçeğinden alınan puanlar arasında ise anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Saldırganlık davranışı puanları ile sosyal beğenirlik ($r=,018$) ve fiziksel görünüm ($r=,155$) alt ölçek puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Yalan ve çalma davranışı puanları ile kaygı ($r=-,206$) alt ölçeği puanları arasında negatif ve anlamlı, Rathus ($r=,717$) ölçeğinden alınan puanlar arasında ise anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Yalan ve çalma davranışı puanları ile mutluluk ($r=-,161$), sosyal beğenirlik ($r=,023$), davranış ($r=-,145$), fiziksel görünüm ($r=,092$) ve zeka ve okul durumu ($r=,154$) alt ölçeklerinin puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Bağımlılık davranışı puanları ile mutluluk ($r=,102$), kaygı ($r=,085$), davranış ($r=,100$), fiziksel görünüm ($r=-,112$) ve zeka ve okul durumu ($r=-,054$) alt ölçeklerinin puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Bağımlılık davranışı puanları ile sosyal beğenirlik ($r=-,249$) ve Rathus ($r=-,572$) ölçeğinden alınan puanlar arasında ise negatif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Tablo 12

**Annelerin ADÖ Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar Arasındaki
Korelasyon Tablosu**

	APÇ	AILT	AROLL	ADTV	AGIG	ADK	AGI
APÇ	1	,593(**)	,311(**)	,603(**)	,367(**)	,467(**)	,595(**)
AILT	,593(**)	1	,421(**)	,486(**)	,595(**)	,493(**)	,551(**)
AROLL	,311(**)	,421(**)	1	,472(**)	,574(**)	,584(**)	,531(**)
ADTV	,603(**)	,486(**)	,472(**)	1	,597(**)	,495(**)	,623(**)
AGIG	,367(**)	,595(**)	,574(**)	,597(**)	1	,555(**)	,565(**)
ADK	,467(**)	,493(**)	,584(**)	,495(**)	,555(**)	1	,521(**)
AGI	,595(**)	,551(**)	,531(**)	,623(**)	,565(**)	,521(**)	1

Tablo 12'ye göre problem çözme ile iletişim ($r=,593$), roller($=,311$), duygusal tepki verebilme ($r=,603$), gereken ilgiyi gösterme ($r=,367$), davranış kontrolü ($r=,467$), genel işlevler ($r=,595$) alt ölçeklerinin kendi aralarındaki korelasyonuna bakıldığında pozitif ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

İletişim ile problem çözme ($r=,593$), roller($=,421$), duygusal tepki verebilme ($r=,486$), gereken ilgiyi gösterme ($r=,595$), davranış kontrolü ($r=,493$), genel işlevler ($r=,551$) alt ölçeklerinin kendi aralarındaki korelasyonuna bakıldığında pozitif ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Roller ile problem çözme ($r=,311$), iletişim($=,421$), duygusal tepki verebilme ($r=,472$), gereken ilgiyi gösterme ($r=,574$), davranış kontrolü ($r=,584$), genel işlevler ($r=,531$) alt ölçeklerinin kendi aralarındaki korelasyonuna bakıldığında pozitif ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Duygusal tepki verebilme ile problem çözme ($r=,603$), iletişim($=,486$), roller ($r=,472$), gereken ilgiyi gösterme ($r=,597$), davranış kontrolü ($r=,495$), genel işlevler

($r=,623$) alt ölçeklerinin kendi aralarındaki korelasyonuna bakıldığında pozitif ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Gereken ilgiyi gösterme ile problem çözme ($r=,367$), iletişim($=,595$), roller ($r=,574$), duygusal tepki verebilme ($r=,597$), davranış kontrolü ($r=,555$), genel işlevler ($r=,565$) alt ölçeklerinin kendi aralarındaki korelasyonuna bakıldığında pozitif ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Davranış kontrolü ile problem çözme ($r=,467$), iletişim($=,493$), roller ($r=,584$), duygusal tepki verebilme ($r=,495$), gereken ilgiyi gösterme ($r=,555$), genel işlevler ($r=,521$) alt ölçeklerinin kendi aralarındaki korelasyonuna bakıldığında pozitif ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Genel işlevler ile problem çözme ($r=,595$), iletişim($=,551$), roller ($r=,531$), duygusal tepki verebilme ($r=,623$), gereken ilgiyi gösterme ($r=,565$), davranış kontrolü ($r=,521$) alt ölçeklerinin kendi aralarındaki korelasyonuna bakıldığında pozitif ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Tablo 13

Annelerin ADÖ Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar İle Babaların ADÖ Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar Arasındaki Korelasyon Tablosu

	BPÇ	BILT	BROLL	BDTV	BGIG	BDK	BGI
APÇ	,445(**)	,658(**)	-,121	,085	,232(*)	,191(*)	,327(**)
AILT	,437(**)	,565(**)	-,152	,032	,287(**)	,204(*)	,303(**)
AROLL	,339(**)	,454(**)	,182(*)	-,091	,212(*)	,329(**)	,349(**)
ADTV	,309(**)	,605(**)	-,009	,088	,229(*)	,214(*)	,420(**)
AGIG	,275(**)	,408(**)	-,017	,138	,373(**)	,167	,362(**)
ADK	,417(**)	,400(**)	-,041	,007	,145	,191(*)	,292(**)
AGI	,393(**)	,591(**)	,002	,093	,194(*)	,171	,529(**)

Tablo 13'e göre annelerin problem çözme puanları ile babaların problem çözme ($r=,445$), iletişim ($r=,658$), gereken ilgiyi gösterme ($r=,232$), davranış kontrolü ($r=,191$), genel işlevler ($r=,327$) alt ölçeklerinin aralarındaki korelasyona bakıldığında pozitif ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Annelerin problem çözme puanları ile babaların roller ($r=-,121$) ve duygusal tepki verebilme ($r=,085$) alt ölçek puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Annelerin iletişim puanları ile babaların problem çözme ($r=,437$), iletişim ($r=,565$), gereken ilgiyi gösterme ($r=,287$), davranış kontrolü ($r=,204$), genel işlevler ($r=,303$) alt ölçeklerinin aralarındaki korelasyona bakıldığında pozitif ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Annelerin iletişim puanları ile babaların roller ($r=-,152$) ve duygusal tepki verebilme ($r=,032$) alt ölçek puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Annelerin roller puanları ile babaların problem çözme ($r=,339$), iletişim ($r=,454$), roller ($r=,182$), gereken ilgiyi gösterme ($r=,212$), davranış kontrolü ($r=,329$), genel işlevler ($r=,349$) alt ölçeklerinin aralarındaki korelasyona bakıldığında pozitif ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Annelerin roller puanları ile babaların duygusal tepki verebilme ($r=-,091$) alt ölçek puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Annelerin duygusal tepki verebilme puanları ile babaların problem çözme ($r=,309$), iletişim ($r=,605$), gereken ilgiyi gösterme ($r=,229$), davranış kontrolü ($r=,214$), genel işlevler ($r=,420$) alt ölçeklerinin aralarındaki korelasyona bakıldığında pozitif ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Annelerin duygusal tepki verebilme puanları ile babaların roller ($r=-,009$) ve duygusal tepki verebilme ($r=,088$) alt ölçek puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Annelerin gereken ilgiyi gösterme puanları ile babaların problem çözme ($r=,275$), iletişim ($r=,408$), gereken ilgiyi gösterme ($r=,373$), genel işlevler ($r=,362$) alt ölçeklerinin aralarındaki korelasyona bakıldığında pozitif ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Annelerin gereken ilgiyi gösterme puanları ile babaların roller ($r=-,017$), duygusal tepki verebilme ($r=,138$) ve davranış kontrolü ($r=,167$) alt ölçek puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Annelerin davranış kontrolü puanları ile babaların problem çözme ($r=,417$), iletişim ($r=,400$), davranış kontrolü ($r=,191$) genel işlevler ($r=,292$) alt ölçeklerinin aralarındaki korelasyona bakıldığında pozitif ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Annelerin davranış kontrolü puanları ile babaların roller ($r=-,041$), duygusal tepki verebilme ($r=,007$) ve gereken ilgiyi gösterme ($r=,145$) alt ölçek puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Annelerin genel işlevler puanları ile babaların problem çözme ($r=,393$), iletişim ($r=,591$), gereken ilgiyi gösterme ($r=,194$), genel işlevler ($r=,529$) alt ölçeklerinin aralarındaki korelasyona bakıldığında pozitif ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Annelerin genel işlevler puanları ile babaların roller ($r=,002$), duygusal tepki verebilme ($r=,093$) ve davranış kontrolü ($r=,171$) alt ölçek puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Tablo 14

Annelerin ADÖ Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar İle Piers-Harris Ve Rathus Arasındaki Korelasyon Tablosu

	Mutluluk	Kaygı	Sosyal Beğ.	Davranış	Fiziksel Gör.	Zeka ve Okul Dur.	RATHUS
APÇ	-,187(*)	-,186(*)	,082	-,213(*)	,245(**)	,271(**)	-,142
AILT	-,132	-,170	,021	-,176	,269(**)	,262(**)	-,078
AROLL	-,030	-,074	,109	-,224(*)	,273(**)	,209(*)	,084
ADTV	-,076	-,074	,004	-,155	,121	,165	-,035
AGIG	-,062	-,148	-,033	-,147	,127	,105	,027
ADK	-,211(*)	-,159	,023	-,264(**)	,198(*)	,278(**)	,018
AGI	-,076	-,047	,061	-,127	,199(*)	,173	-,102

Tablo 14'e göre annelerin problem çözme puanları ile mutluluk ($r=-,187$), kaygı ($r=-,186$) ve davranış ($r=-,213$) alt ölçeği puanları ile negatif yönde ve anlamlı, fiziksel görünüm ($r=,245$) ile zeka ve okul durumu ($r=,271$) alt ölçeği puanları arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Annelerin problem çözme puanları ile sosyal beğenirlik ($r=,082$) alt ölçeği puanları ile Rathus ($r=-,142$) ölçeği puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Annelerin iletişim puanları ile fiziksel görünüm ($r=,269$) ile zeka ve okul durumu ($r=,262$) alt ölçeği puanları arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Annelerin iletişim puanları ile mutluluk ($r=-,132$), kaygı ($r=-,170$), sosyal beğenirlik ($r=,021$), davranış ($r=-,176$) alt ölçeği puanları ve Rathus ($r=-,078$) ölçeği puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Annelerin roller puanları ile davranış ($r=-,224$) alt ölçeği puanları arasında anlamlı ve negatif yönde, fiziksel görünüm ($r=,273$) ile zeka ve okul durumu ($r=,209$) alt ölçeği puanları arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Annelerin roller puanları ile mutluluk ($r=-,030$), kaygı ($r=-,074$), sosyal beğenirlik ($r=,109$) alt ölçekleri ve Rathus ($r=,084$) ölçeği puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Annelerin duygusal tepki verebilme puanları ile mutluluk ($r=-,076$), kaygı ($r=-,074$), sosyal beğenirlik ($r=,004$), davranış ($r=-,155$), fiziksel görünüm ($r=,121$) ile zeka ve okul durumu ($r=,165$) alt ölçekleri ve Rathus ($r=-,035$) ölçeği puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Annelerin gereken ilgiyi gösterme puanları ile mutluluk ($r=-,062$), kaygı ($r=-,148$), sosyal beğenirlik ($r=-,033$), davranış ($r=-,147$), fiziksel görünüm ($r=,127$) ile zeka ve okul durumu ($r=,105$) alt ölçekleri ve Rathus ($r=,027$) ölçeği puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Annelerin davranış kontrolü puanları ile mutluluk ($r=-,211$), ve davranış ($r=-,264$) alt ölçeği puanları ile negatif yönde ve anlamlı, fiziksel görünüm ($r=,198$) ile zeka ve okul durumu ($r=,278$) alt ölçeği puanları arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Annelerin davranış kontrolü puanları ile kaygı ($r=-,159$) ve sosyal beğenirlik ($r=,023$) alt ölçeği puanları ile Rathus ($r=,018$) ölçeği puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Annelerin genel işlevler puanları ile fiziksel görünüm ($r=,199$) alt ölçeğinden alınan puanlar arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Annelerin gereken ilgiyi gösterme puanları ile mutluluk ($r=-,076$), kaygı ($r=-,047$), sosyal beğenirlik ($r=,061$), davranış ($r=-,127$) ile zeka ve okul durumu ($r=,173$) alt ölçekleri ve Rathus ($r=-,102$) ölçeği puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Tablo 15

**Babaların ADÖ Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar Arasındaki
Korelasyon Tablosu**

	BPÇ	BILT	BROLL	BDTV	BGIG	BDK	BGI
BPÇ	1,000	,695(**)	-,101	,275(**)	,302(**)	-,018	,094
BILT	,695(**)	1,000	-,070	,116	,311(**)	,185(*)	,304(**)
BROLL	-,101	-,070	1,000	-,093	,074	,160	-,056
BDTV	,275(**)	,116	-,093	1,000	,035	-,066	-,135
BGIG	,302(**)	,311(**)	,074	,035	1,000	,075	,033
BDK	-,018	,185(*)	,160	-,066	,075	1,000	,165
BGI	,094	,304(**)	-,056	-,135	,033	,165	1,000

Tablo 15'e göre problem çözme ile iletişim ($r=,695$), duygusal tepki verebilme ($r=,275$), gereken ilgiyi gösterme ($r=,302$) alt ölçeklerinin kendi aralarındaki korelasyonuna bakıldığında pozitif ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Babaların problem çözme puanları ile babaların roller($=-,101$), davranış kontrolü ($r=-,018$) ve genel işlevler ($r=,094$) alt ölçek puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Babaların iletişim puanları ile problem çözme ($r=,695$), gereken ilgiyi gösterme ($r=,311$), davranış kontrolü ($r=,185$) ve genel işlevler ($r=,304$) alt ölçeklerinin kendi aralarındaki korelasyonuna bakıldığında pozitif ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Babaların iletişim puanları ile roller($=-,070$) ve duygusal tepki verebilme ($r=,275$) alt ölçek puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Babaların roller puanları ile problem çözme ($r=-,101$), iletişim ($r=-,070$), duygusal tepki verebilme ($r=-,093$), gereken ilgiyi gösterme ($r=,074$), davranış kontrolü ($r=,160$) ve genel işlevler ($r=-,056$) alt ölçeklerinin kendi aralarındaki korelasyonuna bakıldığında aralarında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Babaların duygusal tepki verebilme puanları ile problem çözme ($r=,275$) puanları arasında pozitif ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Babaların duygusal tepki verebilme puanları ile iletişim ($r=,116$), roller ($r=-,093$), gereken ilgiyi gösterme ($r=,035$), davranış kontrolü ($r=-,066$) ve genel işlevler ($r=-,135$) alt ölçeklerinin kendi aralarındaki korelasyonuna bakıldığında aralarında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Babaların gereken ilgiyi gösterme puanları ile problem çözme ($r=,302$) ve iletişim ($r=,311$) alt ölçeklerinin kendi aralarındaki korelasyonuna bakıldığında pozitif ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Babaların gereken ilgiyi gösterme puanları ile roller ($r=-,070$), duygusal tepki verebilme ($r=,275$), davranış kontrolü ($r=,075$) ve genel işlevler ($r=,033$) alt ölçek puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Babaların davranış kontrolü puanları ile iletişim ($r=,185$) puanları arasında pozitif ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Babaların davranış kontrolü puanları ile problem çözme ($r=-,018$), roller ($r=,160$), duygusal tepki verebilme ($r=-,066$), gereken ilgiyi gösterme ($r=,075$) ve genel işlevler ($r=,165$) alt ölçek puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Babaların genel işlevler puanları ile iletişim ($r=,304$) puanları arasında pozitif ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Babaların genel işlevler puanları ile problem çözme ($r=,094$), roller ($r=-,056$), duygusal tepki verebilme ($r=-,135$), gereken ilgiyi gösterme ($r=,033$) ve davranış kontrolü ($r=,165$) alt ölçek puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Tablo 16

Babaların ADÖ Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar İle Piers-Harris Ve Rathus Arasındaki Korelasyon

	Mutluluk	Kaygı	Sosyal Beğ.	Davranış	Fiziksel Gör.	Zeka ve Okul Dur.	RATHUS
BPÇ	-,098	-,304(**)	-,061	-,197(*)	,269(**)	,205(*)	-,146
BILT	-,078	-,235(**)	,003	-,220(*)	,301(**)	,267(**)	-,142
BROLL	,032	,097	,059	,005	-,012	,040	,004
BDTV	,042	-,002	-,299(**)	,077	-,162	-,250(**)	-,052
BGIG	-,145	-,271(**)	,025	-,259(**)	,295(**)	,181(*)	-,180(*)
BDK	-,051	,010	,025	-,021	-,024	,085	,187(*)
BGI	-,082	-,047	-,020	-,094	,039	,045	,012

Tablo 16'ya göre problem çözme ile kaygı ($r=-,304$) ve davranış ($r=-,197$) alt ölçeklerinden alınan puanlar arasında anlamlı ve negatif yönde, fiziksel görünüm ($r=,269$) ve zeka ve okul durumu ($r=,205$) alt ölçeklerinden alınan puanlar arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Babaların problem çözme ile mutluluk ($r=-,098$), sosyal beğenirlik ($r=-,061$) alt ölçekleri ve Rathus ($r=-,146$) ölçeğinden alınan puanlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Babaların iletişim ile kaygı ($r=-,235$) ve davranış ($r=-,220$) alt ölçeklerinden alınan puanlar arasında anlamlı ve negatif yönde, fiziksel görünüm ($r=,301$) ve zeka ve okul durumu ($r=,267$) alt ölçeklerinden alınan puanlar arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Babaların iletişim ile mutluluk ($r=-,078$), sosyal beğenirlik ($r=,003$) alt ölçekleri ve Rathus ($r=-,142$) ölçeğinden alınan puanlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Babaların roller puanları ile mutluluk ($r=,032$), kaygı ($r=,097$), sosyal beğenirlik ($r=,059$), davranış ($r=,005$), fiziksel görünüm ($r=-,012$) ve zeka ve okul durumu ($r=,040$) alt ölçekleri ve Rathus ($r=,004$) ölçeğinden alınan puanlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Babaların duygusal tepki verebilme puanları ile sosyal beğenirlik ($r=-,299$) ile zeka ve okul durumu ($r=-,250$) alt ölçeklerinden alınan puanlar arasında anlamlı ve negatif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Babaların duygusal tepki verebilme puanları ile mutluluk ($r=,042$), kaygı ($r=-,002$), davranış ($r=,077$) ve fiziksel görünüm ($r=-,162$) alt ölçekleri ve Rathus ($r=-,052$) ölçeğinden alınan puanlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Babaların gereken ilgiyi gösterme puanları ile kaygı ($r=-,271$) ve davranış ($r=-,259$) alt ölçekleri ve Rathus ($r=-,180$) ölçeğinden alınan puanlar arasında anlamlı ve negatif yönde, fiziksel görünüm ($r=,295$) ve zeka ve okul durumu ($r=,181$) alt ölçeklerinden alınan puanlar arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Babaların gereken ilgiyi gösterme puanları ile mutluluk($r=-,145$), sosyal beğenirlik ($r=,025$) alt ölçeklerinden alınan puanlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Babaların davranış kontrolü puanları ile Rathus ($r=,187$) ölçeğinden alınan puanlar arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Babaların davranış kontrolü puanları ile mutluluk ($r=,032$), kaygı ($r=,097$), sosyal beğenirlik ($r=,059$), davranış ($r=,005$), fiziksel görünüm ($r=-,012$) ve zeka ve okul durumu ($r=,040$) alt ölçeklerinden alınan puanlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Babaların genel işlevler puanları ile mutluluk ($r=-,082$), kaygı ($r=-,047$), sosyal beğenirlik ($r=-,020$), davranış ($r=-,094$), fiziksel görünüm ($r=,039$) ve zeka ve okul durumu ($r=,045$) alt ölçekleri ve Rathus ($r=,012$) ölçeğinden alınan puanlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Tablo 17

Piers-Harris Ve Rathus Ölçeklerinin Aralarındaki Korelasyon Tablosu

	Mutl.	Kyg.	Sos. Beğ.	Dvrnş	Fzksl Gör.	Zeka ve Okul Dur.	RATHUS
Mutluluk	1,000	,519(**)	,018	,417(**)	-,159	-,355(**)	-,113
Kaygı	,519(**)	1,000	,148	,577(**)	-,272(**)	-,367(**)	-,058
Sosyal Beğ.	,018	,148	1,000	,123	,344(**)	,290(**)	,040
Davranış	,417(**)	,577(**)	,123	1,000	-,379(**)	-,330(**)	-,082
Fiziksel Gör.	-,159	-,272(**)	,344(**)	-,379(**)	1,000	,577(**)	,028
Zeka ve Okul Dur.	-,355(**)	-,367(**)	,290(**)	-,330(**)	,577(**)	1,000	-,012
RATHUS	-,113	-,058	,040	-,082	,028	-,012	1,000

Tablo 17'ye göre Piers-Harris ve Rathus ölçekleri arasındaki korelasyona bakıldığında mutluluk alt ölçeği ile kaygı ($r=,519$) ve davranış ($r=,417$) alt ölçekleri arasında anlamlı ve pozitif yönde , zeka ve okul durumu ($r=-,355$) alt ölçeği ile anlamlı ve negatif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Mutluluk alt ölçeğinden alınan puanlar ile sosyal beğenirlik ($r=,018$), fiziksel görünüm ($r=-,159$) alt ölçekleri ile Rathus ($r=-,113$) ölçeğinden puanlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Kaygı alt ölçeğinden alınan puanlar ile mutluluk ($r=,519$) ve davranış ($r=,577$) alt ölçek puanları arasında anlamlı ve pozitif yönde, fiziksel görünüm

($r=-,272$) ve zeka ve okul durumu ($r=-,367$) alt ölçek puanları arasında anlamlı ve negatif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Kaygı alt ölçeğinden alınan puanlar ile sosyal beğenirlik ($r=,148$) alt ölçeği puanları ile Rathus ($r=-,058$) ölçeğinden alınan puanlar arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Sosyal beğenirlik alt ölçeğinden alınan puanlar ile fiziksel görünüm ($r=,344$) ve zeka ve okul durumu ($r=,290$) alınan puanlar arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Sosyal beğenirlik alt ölçeğinden alınan puanlar ile mutluluk ($r=,018$), kaygı ($r=,148$), davranış ($r=,123$) alt ölçeği puanları ile Rathus ($r=,040$) ölçeğinden alınan puanlar arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Davranış alt ölçeğinden alınan puanlar ile mutluluk ($r=,417$) ve kaygı ($r=,577$) alt ölçeklerinden alınan puanlar arasında anlamlı ve pozitif yönde, fiziksel görünüm ($r=-,379$) ve zeka ve okul durumu ($r=-,330$) alt ölçek puanları arasında anlamlı ve negatif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Davranış alt ölçeğinden alınan puanlar ile sosyal beğenirlik ($r=,123$), alt ölçeği ve Rathus ($r=-,082$) ölçeğinden alınan puanlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Fiziksel görünüm alt ölçeğinden alınan puanlar ile kaygı ($r=-,272$) ve davranış ($r=-,379$) alt ölçeklerinden alınan puanlar arasında anlamlı ve negatif yönde, sosyal beğenirlik ($r=,344$) ve zeka ve okul durumu ($r=,577$) alt ölçeğinden alınan puanlar arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Fiziksel görünüm alt ölçeğinden alınan puanlar ile mutluluk ($r=-,159$) alt ölçeği puanı ve Rathus ($r=,028$) ölçeği puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Zeka ve okul durumu alt ölçeğinden alınan puanlar ile mutluluk ($r=-,355$), kaygı ($r=-,367$) ve davranış ($r=-,330$) puanları arasında anlamlı ve negatif yönde, sosyal beğenirlik ($r=,290$) ve fiziksel görünüm ($r=,577$) alt ölçeklerinden alınan puanlar arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Zeka ve okul durumu alt ölçeğinden alınan puanlar ile Rathus ($r=-,012$) ölçeğinden alınan puanlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Rathus ölçeğinden alınan puanlar ile Piers-Harris Çocuklarda Öz Kavramı ölçeğinin alt ölçeklerinden puanlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. mutluluk ($r=-,113$), kaygı ($r=-,058$), sosyal beğenirlik ($r=,040$), davranış ($r=-,082$), fiziksel görünüm ($r=,028$) ve zeka ve okul durumu ($r=-,012$)

TABLO 18

**İçe Kapanıklık Problemi ile Anne Baba Tutumu, Benlik Kavramı,
Atılganlık Düzeyi Puanlarını Yordamasına İlişkin Aşamalı Çoklu Regresyon
Analizi Sonuçları**

Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	P	
İçe Kapanıklık (S1)	APÇ	0,483	0,381	0,704	$R^2=0,552$
	AILT	-0,473	-0,376	0,708	
	AROLL	2,471	1,442	0,153	
	ADTV	1,430	1,107	0,271	
	AGIG	-0,258	-0,178	0,859	
	ADK	-0,514	-0,255	0,799	
	AGI	-3,618	-1,913	0,059	
	BPÇ	1,213	1,043	0,300	
	BILT	-1,366	-0,688	0,493	
	BROLL	1,627	0,879	0,381	
	BDTV	0,287	0,224	0,823	
	BGIG	0,419	0,279	0,781	
	BDK	1,443	0,935	0,352	
	BGI	0,825	0,486	0,628	
	MD	-0,313	-0,985	0,327	
	K	0,417	1,566	0,121	
	PSD	0,136	0,467	0,641	
	DUK	-0,226	-1,053	0,295	
	FG	-0,258	-0,805	0,423	
	ZOD	-0,171	-0,461	0,646	
RATHUS**	-0,126	-9,685	0,000**		

$P < 0,001$

Tablo 18'e göre Rathus puanı bağımlı değişken olan içe kapanıklık davranışını yordamaktadır ($p < 0,01$). Diğer bir ifade ile çocuklardaki atılganlık düzeyi içe kapanıklık davranışını anlamlı düzeyde yordamaktadır.

TABLO 19

Saldırganlık Problemi ile Anne Baba Tutumu, Benlik Kavramı, Atılganlık Düzeyi Puanlarını Yordamasına İlişkin Aşamalı Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	P	
Saldırganlık (S2)	APÇ	-1,816	-1,463	0,147	R ² =0,592
	AILT	1,590	1,293	0,199	
	AROLL	-3,100	-1,847	0,068	
	ADTV	0,216	0,171	0,865	
	AGIG	-2,132	-1,500	0,137	
	ADK	0,108	0,055	0,957	
	AGI	2,053	1,108	0,270	
	BPC	-1,020	-0,895	0,373	
	BILT	2,395	1,233	0,220	
	BROLL	-0,640	-0,353	0,725	
	BDTV	1,706	1,359	0,177	
	BGIG	-0,446	-0,304	0,762	
	BDK	1,756	1,163	0,248	
	BGI	-2,598	-1,563	0,121	
	MD	-0,141	-0,454	0,651	
	K	-0,191	-0,733	0,465	
	PSD	-0,143	-0,277	0,782	
	DUK	-0,149	-0,708	0,480	
	FG	0,246	0,786	0,434	
	ZOD	0,585	1,605	0,112	
RATHUS**	0,119	9,369	0,000**		

P<0,01

Tablo 19'a göre Rathus puanı bağımlı değişken olan saldırganlık davranışını yordamaktadır(p<0,01). Diğer bir ifade ile çocuklardaki atılganlık düzeyi saldırganlık davranışını anlamlı düzeyde yordamaktadır.

TABLO 20

Yalan Söyleme ve Çalma Problemi ile Anne Baba Tutumu, Benlik Kavramı, Atılganlık Düzeyi Puanlarını Yordamasına İlişkin Aşamalı Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	P	
Yalan ve Çalma (S3)	APÇ	-0,233	-0,201	0,841	R ² =0,587
	AILT	-0,370	-0,322	0,748	
	AROLL	0,890	0,567	0,572	
	ADTV	0,351	0,297	0,767	
	AGIG	-0,739	-0,557	0,579	
	ADK	-0,605	-0,329	0,743	
	AGI	1,212	0,701	0,485	
	BPC	-0,909	-0,854	0,395	
	BILT	2,053	1,132	0,261	
	BROLL	-1,345	-0,795	0,429	
	BDTV	-1,253	-1,068	0,288	
	BGIG	0,387	0,282	0,779	
	BDK	0,301	0,213	0,832	
	BGI	-2,791	-1,797	0,075	
	MD	0,265	0,173	0,863	
	K	-0,399	-1,639	0,104	
	PSD	-0,175	-0,656	0,514	
	DUK	0,894	0,455	0,650	
	FG	-0,156	-0,534	0,595	
	ZOD	0,484	1,421	0,158	
RATHUS**	0,119	10,011	0,000**		

P<0,01

Tablo 20'ye göre Rathus puanı bağımlı değişken olan yalan söyleme ve çalma davranışını yordamaktadır(p<0,01). Diğer bir ifade ile çocuklardaki atılganlık düzeyi yalan söyleme ve çalma davranışını anlamlı düzeyde yordamaktadır.

TABLO 21

Bağımlılık Problemi ile Anne Baba Tutumu, Benlik Kavramı, Atılganlık Düzeyi Puanlarını Yordamasına İlişkin Aşamalı Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	P	
Bağımlılık (S4)	APÇ	3,191	0,027	0,978	R ² =0,457
	AILT	1,059	0,920	0,360	
	AROLL	0,472	0,300	0,764	
	ADTV	0,805	0,680	0,498	
	AGIG	-0,677	-0,508	0,612	
	ADK	-2,141	-1,160	0,249	
	AGI	-0,679	-0,391	0,696	
	BPÇ	1,328	1,245	0,216	
	BILT	-0,675	-0,371	0,711	
	BROLL	-0,261	-0,154	0,878	
	BDTV	-1,792	-1,525	0,131	
	BGIG	2,653	0,056	0,956	
	BDK	-2,436	-1,723	0,088	
	BGI	-1,121	-0,007	0,994	
	MD	-0,104	-0,359	0,720	
	K	0,308	1,260	0,211	
	PSD**	-0,904	-3,378	0,001**	
	DUK	0,103	0,523	0,602	
	FG	-0,117	-0,398	0,691	
	ZOD	0,280	0,822	0,413	
RATHUS**	-7,25	-6,087	0,000**		

P<0,01

Tablo 21'e göre Sosyal Beğenirlik ve Gözde Olma ile Rathus puanı bağımlı değişken olan bağımlılık davranışını yordamaktadır(p<0,01). Diğer bir ifade ile çocuklardaki sosyal beğenirlik ve gözde olma ile atılganlık düzeyi bağımlılık davranışını anlamlı düzeyde yordamaktadır.

BÖLÜM V

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Bir grup davranış problemi olan ilköğretim öğrencisi, ebeveyn ve öğretmenlerinden oluşan örneklem grubu ile sınırlı olarak değerlendirilebilecek bulgular elde edilmiştir.

Lise öğrencileri üzerinde bir araştırma yapan Landis ve Stone (1952) demokratik ve otoriter ailelerden gelen gençler arasında otoriter ailelerden gelenlerin daha çok problem işaretlendikleri görülmüştür. Otoriter ailelerden gelenlerin evden kaçma isteğine olan iç veya dış çatışmalara, körü körüne otoriteye boyun eğme veya saldırganlık eğilimlerine rastlanmıştır. Demokratik aileden gelen gençlerin ise kararlı bağımsız ve kendi kendini yönetebilen, başarılı bireyler olduklarını bulmuştur.

Kuzgun (1972) üniversite öğrencileri arasında yaptığı araştırmada, demokratik, otoriter ve ilgisiz ana-baba tutumlarının, bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisini araştırmış ve şu bulguları elde etmişler. Demokratik ana-baba tutumları, bireyin kendini gerçekleştirme için en uygun ortamı yaratırken, otorite ana-baba tutumunun bireyin kendini gerçekleştirme düzeyini olumsuz yönde etkilediğini belirtmiştir.

5.2.Sonuç

5.2.1.Davranış problemleri ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişki

5.2.1.1.Çocuğun içe kapanıklık davranışı ile

- a) Anne baba tutumları,
- b) Benlik kavramı,
- c)Atılgnlık düzeyleri arasındaki ilişki

a) **Anne baba tutumları:** Araştırma bulgularına göre çocuğun içe kapanıklık davranışı ile anne baba tutumları arasında ters bir orantının olduğu görülmektedir. Yani içe kapanıklık düzeyi arttıkça anne baba tutumlarında olumsuz bir artışın olduğu göze çarpmaktadır.

b) **Benlik kavramı:** Araştırma bulgularına göre içe kapanıklık düzeyi ile benlik kavramı düzeyi arasında ters orantı vardır. Yani içe kapanıklık düzeyi arttıkça benlik kavramı düzeyi azalma göstermektedir.

c) **Atılgnlık düzeyleri:** Çocukların içe kapanıklık düzeyi ile atılgnlık düzeyi arasında negatif bir ilişki bulunmuştur. Yani atılgnlık düzeyi arttıkça içe kapanıklık düzeyi azalmıştır.

5.2.1.2.Çocuğun saldırganlık davranışı ile

- a) Anne baba tutumları,
- b) Benlik kavramı,
- c)Atılgnlık düzeyleri arasındaki ilişki

a) **Anne baba tutumları:** Aile işlevlerinin yerine gelmesi, özellikle aile içindeki, sağlıklı etkileşim ve iletişim, görevlerin yerine gelmesi rollerin eşit ve dengeli dağılması ve belirgin olması, duygusal tepkilerin gerektiği ölçüde

verilebilmesi, davranış kontrolü ve olumlu disiplin arttıkça davranış problemleri anlamlı düzeyde azalmıştır.

Bulut'un(1993) yapmış olduğu bir çalışmada kadının eğitim düzeyi ile "gereken ilgiyi gösterme", erkeğin eğitim düzeyi ile roller arasında anlamlı ilişki saptanmıştır. Ebeveynin eğitim düzeyi çocukların davranış problemleri ile de ilgilidir. Yine ilköğretim düzeyinde 10–12 yaş grubunda olan çocuklarla yapılan bir çalışmada aile işlevlerinin yerine gelmesi, aile içinde sağlıklı problem çözme, iletişim, rollerin netliği, duygusal tepki verebilme, gereken ilginin gösterilmesi arttıkça çocuğun benlik kavramı algısı da artmıştır. Çocuklarda mutluluk, doyum düzeyi, uyum, okul başarısı, popülerite ve fiziksel görünüm algısı olumlu yönde artmıştır, kaygı azalmıştır(Küçükkaragöz, Harmanlı; 2002).

Yapılan bu araştırma bulgularına göre çocuğun saldırganlık düzeyini anne baba tutumları önemli ölçüde etkilemektedir.

b) Benlik Kavramı: Araştırmanın bulgularına göre örneklem grubunda yer alan çocukların öz-kavram düzeyleri ve bu düzeyin davranış problemleri ile ilişkisine bakılmış ve ortaya çıkan tablo incelendiğinde çocuklardaki öz-kavram düzeyinin yüksek olmasıyla problem davranış sergileme ilişkisi arasında ters bir orantı olduğu görülmüştür. Çocuklardaki benlik kavramı arttıkça davranış problemi görülme sıklığı azalmaktadır. Olumlu belik kavramı geliştiren çocukların daha uyumlu bireyler olduğu tespit edilmiştir.

c) Atılganlık Düzeyi: Çocuğun davranış problemleri ile atılganlık düzeyleri incelendiğinde atılganlık düzeyi arttıkça çocuklardaki içe kapanıklık ve bağımlık düzeylerinde azalma görülmüş diğer değişkenlerde ise bu durum tersine bir seyir göstermiştir.

5.2.1.3.Çocuğun yalan söyleme ve çalma davranışı ile

a) Anne baba tutumları,

b) Benlik kavramı,

c)Atılganlık düzeyleri arasındaki ilişki

a) Anne baba tutumları: Çocuklardaki yalan söyleme ve çalma davranışı ile anne baba tutumları arasındaki ilişkiye bakıldığında pozitif bir ilişkiye rastlanmıştır. Yani yalan söyleme ve çalma davranışı arttıkça anne baba tutumlarındaki olumsuz tutumda artmaktadır. Bir başka deyişle sağlıklı anne baba tutumu yalan söyleme ve çalma davranışını arttırmaktadır.

b) Benlik kavramı: Çocuğun yalan söyleme ve çalma davranışı ile benlik kavramı düzeyleri arasında sadece kaygı alt düzeyi arasında anlamlı negatif yönde anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır.

c) Atılganlık düzeyleri: Araştırma bulgularına göre çocuğun yalan söyleme ve çalma davranışı ile atılganlık düzeyi arasında anlamlı ve pozitif bir ilişkiye rastlanmıştır. Bir başka deyişle, atılganlık düzeyi arttıkça çocuktaki yalan söyleme ve çalma davranışı da artmaktadır.

5.2.1.4.Çocuğun bağımlılık davranışı ile

a) Anne baba tutumları,

b) Benlik kavramı,

c) Atılganlık düzeyleri arasındaki ilişki

a) Anne baba tutumları: Çocuklardaki bağımlılık davranışı ile anne baba tutumları arasında negatif bir ilişkiye rastlanmıştır. Çocukların özellikle baba tutumları ile anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır. Çocuklardaki bağımlılık düzeyi arttıkça anne baba tutumlarında negatif bir durum söz konusudur.

Son yıllarda yapılan bir çalışmada 5,7 ve 9 yaşlarındaki çocukların eşler arasındaki çatışmayı farklı yorumladıkları ve farklı şekilde anladıkları bulunmuştur (Jenkins ve Bucconi,2000).

Dolayısıyla davranış problemi olan çocukların aile içerisindeki çatışmalara, hangi yaş düzeyinde maruz kaldıkları önemli ve dikkat edilmesi gereken bir

boyuttur. Çocuklardaki bağımlılık düzeyi ile anne baba tutumları arasında önemli bir ilişki göze çarpmaktadır.

b) Benlik kavramı: Çocuklardaki bağımlılık davranışı ile benlik kavramı arasında sadece sosyal beğenirlik alt ölçeğinde anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır. Bu da göstermektedir ki bağımlılık düzeyi yüksek olan çocuklar çevreleri tarafından beğenilmedikleri hissine kapılmaktadırlar.

c) Atılganlık düzeyleri: Çocuklardaki bağımlılık düzeyi ile atılganlık düzeyi arasında belirgin bir şekilde negatif orantı göze çarpmaktadır. Çocukların bağımlılık düzeyi arttıkça atılganlık düzeyleri de düşmektedir.

5.2.1.5.Çocuğun Cinsiyeti İle Davranış Problemleri Arasındaki İlişki

Bu çalışmada kızların davranış problemleri erkeklerin davranış problemleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Cinsiyet arasındaki bu fark anlamlı değildir. Kız çocuklar ile erkek çocuklar bağımsız değişkenlerden farklı düzeyde etkilenmemektedir.

5.2.1.6.Çocuğun Yaşı ve Davranış Problemleri Arasındaki İlişki

Çocuğun davranış problemleri ile yaş arasındaki ilişki incelendiğinde aradaki fark anlamlı bulunmuştur. Özellikle çocukların atılganlık düzeyleri yaş ile doğru orantılı olarak artmaktadır. ($r=.419$) Daha açık bir şekilde ifade edilecek olursa çocuğun yaşı arttıkça atılganlık düzeyi de artmaktadır.

5.2.2. Bağımsız Değişkenlerin Davranış Problemlerini Yordama Düzeyi

Araştırma sonucuna göre regresyon tabloları incelendiğinde, Rathus Atılganlık Envanterinin ölçmüş olduğu çocukların atılganlık düzeyinin bağımlı değişkenlerin tamamını etkilediği görülmektedir. Çalışmada yer alan diğer bağımsız değişkenlerin söz konusu bağımlı değişkenleri yordamadığı görülmektedir.

Araştırma bulgularına göre atılganlık düzeyi yüksek olan öğrencilerde araştırmanın kapsamı içerisinde yer alan dışa dönük olarak tanımlanabilecek olan saldırganlık ile yalan söyleme ve çalma davranışlarının daha fazla görüldüğü, atılganlık düzeyi düşük öğrencilerin ise içe dönük olarak ta adlandırılan içe kapanıklık ve bağımlılık davranışlarını daha fazla yordadığı tespit edilmiştir.

Kısaca söylemek gerekirse; çocuklardaki atılganlık düzeyi, araştırma kapsamında yer alan problem davranışları anlamlı bir şekilde yordamaktadır ($P<0,001$).

Araştırma bulgularına göre, Piers-Harris Çocuklardaki Öz Kavramı Ölçeği'nin ölçtüğü alt boyutlardan olan "Sosyal Beğenirlik ve Gözde Olma" boyutunun regresyon analizleri incelendiğinde, bu alt boyutun bağımlılık problemleri olan çocukların davranışlarını yordadığı görülmektedir. Diğer bir ifade ile çocukların sosyal anlamda popüler olması ve çevresi tarafından beğenilmesi bağımlılık düzeylerini anlamlı bir şekilde yordamaktadır ($P<0.001$).

Araştırmacıya göre; anne baba tutumları ve benlik kavramı bağımsız değişkenlerinin çalışma kapsamında yer alan bağımlı değişkenleri yordamamasının nedenleri olarak aşağıdaki sebeplerin neden olduğu düşünülmektedir:

1) Anne baba tutumlarını tespit etmeye yönelik olarak, örneklem grubu içerisinde yer alan öğrencilerin anne babalarına uygulanan ADÖ'ye verilen cevaplarda anne babaların objektif davranmamış olabilecekleri ya da problem

davranışların ortaya çıkmasında tek başına yeterli bir ölçüt olamayacağı düşünülmektedir.

2) Öğrencilerin benlik kavramlarını tespit etmeye yönelik olarak örneklem grubunda yer alan öğrencilere uygulanan Piers-Harris Çocuklardaki Öz kavramı ölçeğine verilen cevaplarda, öğrencilerdeki benlik kavramının bu yaş döneminde tam olarak gelişmemiş olabileceği düşünülmektedir. Diğer bir ifade ile; çocukluk ve erinlik dönemi olarak ta adlandırılan 6-14 yaş grubunda yer alan öğrencilerin kişilik gelişimlerinin tam olarak tamamlanmamış olması ve ergenlik dönemi tamamlanmadan bu tür bir tanımlamanın doğru olmayacağı düşünülmektedir.

5.3.Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen bulguların genel bir değerlendirmesi yapılmış ve buna bağlı olarak eğitimciler, araştırmacılara ve anne-babalara çeşitli önerilerde bulunulmuştur. Çalışmada çocuğun davranış problemleri, benlik kavramı düzeyleri, atılganlık düzeyleri ve anne baba tutumları arasındaki ilişkiler incelenmiş ve değişkenler arasında anlamlı düzeyde ilişkiler görülmüştür.

Kendine güvenen, bağımsız, girişimci, yaratıcı, mutlu, kısaca; olumlu bir benlik kavramına sahip, daha uyumlu bireylerin yetiştirilmesinde, anne-baba-çocuk ilişkilerinin önemi büyüktür. Bu nedenle anne-babalar; çocuk eğitimi konusunda aydınlatılmalıdır. Konu ile ilgili olarak aşağıdaki öneriler sunulabilir.

1. Anne-baba, çocuğun gelişim dönemlerini ve bu dönemlerdeki özelliklerinin farkına vararak ihtiyaçlarına karşı duyarlı davranmalıdır.

2. Anne babaların çocuklarının davranış problemlerinin oluşumunda etkin rol oynadıkları konusunda bilinçlendirmeye yönelik eğitim çalışmalarına ağırlık verilerek bu konuda bilinçli bir toplum oluşturulmaya çalışılmalıdır.

3. Ana-babaların bu konudaki eğitimlerini, basın, radyo, televizyon gibi kitle iletişim araçları aracılığı ile çocuk gelişimi ve eğitim uzmanları, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, psikolojik danışmanlar ve pedagoglar üstlenebilir.

4. Ana-baba, çocuğu başkalarıyla kıyaslamaktan, ondan yapabileceğinden fazlasını istemekten ve çocuğu suçlamaktan, böylece onun kendine olan güvenini yitirmesine neden olmaktan kaçınmalıdır.

5. Çocukla bazı sorumluluklar paylaşılmalı, sorunlarını kendi başına çözebilmesi için olanak tanınmalı, hata yapmasına, sonuçlarını görmesine, böylece yaşayarak öğrenmesine fırsat verilmelidir. Bu konuda gerek eğitimcilere gerekse anne babalara benlik kavramı gelişmiş bireyler yetiştirme konusunda bilgiler verilmelidir.

6. Olumsuz anne baba tutumlarının, hatalı disiplin uygulamalarının çocukların davranış problemlerini arttırdığı, çeşitli iletişim araçları ile vurgulanmalıdır. Bu konuda medya kötü örneklerden çok olması gereken konusunda hassasiyet göstererek toplumu bilinçlendirmelidir.

7. Çocuk sahibi olmadan önce anne baba eğitim çalışmaları geliştirilmelidir.

8. Bu konuda, bu alanda faaliyet gösteren uzmanlar, eğitimciler ve özellikle okul psikolojik danışmanları bilinçli, kendine güvenen, kendi ayakları üstünde durabilen bireyler yetiştirme konusunda daha fazla önem vererek çalışmalarını yürütmelidirler.

KAYNAKÇA

- a) ACHENBACH, T.M.(1991) **Child Behavior Checklist**, Unv. Of Vermont, Department of Psychology
- b) AKBOY, Rengin.(1997) **Eğitim Psikolojisi**, İzmir
- c) AKSOY, A&MAĞDEN, D.(1993) **Denetim Odağı ve Benlik Saygısı arasındaki İlişkinin İncelenmesi**, 9. Ya-Pa Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri, Ya-Pah Yayınları, Ankara
- d) ARGUN, Y.(1995) **Anne-babanın Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Ortaokul Öğrencilerinin Denetim Odağı Üzerindeki Etkileri**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, D.E.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir
- e) AYDOĞMUŞ, Kayhan.(1992) **Çocuklarda Uyum ve Davranış Bozuklukları**, Ana-baba Okulu: Remzi Kitabevi
- f) BİLAL, Gülden.(1984) **Demokratik ve Otoriter Olarak Algılanan Ana-Baba Tutumlarının Çocukların Uyum Düzeylerine Etkisi** (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, 1984, Ankara
- g) BOSTAN, Sezgin.(1993) **14–16 Yaş Ergenlerinin Uyum Düzeylerinin ve Ana-baba Tutumlarının İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara
- h) BOZKURT, N.HARMANLI Z. (2002) **İlköğretim Öğrencilerinin Denetim Odağı Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından Karşılaştırılması**, D.E.Ü. Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, İzmir
- i) BULUT, Işıl.(1990) **Aile Değerlendirme Ölçeği El Kitabı**, Ankara
- j) BULUT, Işıl.(1993) **Ruh Hastalığının Aile İşlevlerine Etkisi**, T.C. Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı, Ankara
- k) COLE, L.and MORGAN, J.B.(1968) **Çocukluk ve Gençlik Psikolojisi**. (Çev. B.H. Vassaf) Milli Eğitim Basımevi, İstanbul
- l) CUMMINGS,E.M., IONATTI R.J.&ZAHN-WAXLER, C. (1985) **Influence Of Conflict Between Adults On The Emotions And Aggression Of Young Children**, Developmental Psychology, 21,495-507
- m) CÜCELOĞLU,Doğan.(1992) **İnsan Ve Davranışı**. Remzi Kitabevi,İstanbul, 3. Basım
- n) CÜCELOĞLU, Doğan.(1993) **İçimizdeki Çocuk**. Remzi Kitabevi, İstanbul
- o) ÇAĞLAR, Doğan.(1995) **Uyumsuz Çocuklar ve Eğitimi**. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 2. Baskı

- p) ÇATAKLI, Melike ve ÖNER, N.(1986) **Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeği:Piers-Harris Ölçeğinin Bir Çeviri ve Güvenirlilik Çalışması**, Eğitim Bilimleri Dergisi, 12:85-100
- q) ÇELENK, S. **Okul Başarısının Ön Koşulu: Okul Aile Dayanışması İlköğretim-online 2 (2). S. 28-34**
- r) DEMİRİZ, Serap. (1997), **9 ve 12 yaş Çocuklarının Benlik Kavramı ile Ana-baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi** Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi , Ankara
- s) DÖNMEZER, İbrahim.(1999) **Ailede İletişim ve Etkileşim**. İstanbul,1.Basım
- t) ERBAŞ, Dilek., KIRCALI-İFTAR,Gönül.,TEKİN İFTAR,Elif.(2004), **İşlevsel Değerlendirme (Davranış Sorunlarıyla Başa Çıkma Ve Uygun Davranışlar Kazandırma Süreci)**_Kök Yayıncılık, Ankara,1. Baskı
- u) GARDNER, Howard.(1982) **Development Psychology**. Second Edition. Little, Brown and Company. Boston Toronto: 327-328
- v) GENÇTAN, Engin.(1995) **Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar**, Maya Yayınları, Ankara,3. Baskı, 47
- w) GORDON,T.(1999) **Çocukta İç Disiplin mi? Dış Disiplin mi?** Çeviren: Emel Aksoy , Sistem Yayıncılık, İstanbul
- x) GÜRŞİMŞEK; I, GİRGİN, G. HARMANLI, Z.(2002) **Ailenin Çocuk Yetiştirme Tutumunun Okul Öncesi Dönemde Psiko-Sosyal Gelişime Etkisi**. Marmara Üniversitesi, Uluslar Arası Katılımlı 2000’li Yıllarda I. Öğrenme ve Öğretme Sempozyumu., İstanbul
- y) HARMANLI, Zahit.(2002) **Evlilikte Yaşanan Uyum ve Çatışmanın Aile İşlevleri ve Çocuğun Davranış Problemleri Üzerindeki Etkisi** D.E.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İzmir
- z) HEPPNER, P.P. ve PETERSON, C.H.(1982) **The Development And Implications Of A Personal-Problem Solving Inventory** ,Journal Of Counseling Psychology 29
- aa) HİSLİ, Nesrin. (1982) **Psikoloji Tarihine Giriş (Çeviri:F.J.Bruno, The Story of Psychology**, Ege Üniversitesi Yayınları, No:1
- bb)KARASAR,Niyazi.(1994) **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**. Ankara, 5. Basım
- cc) KARASAR NİYAZİ (1991). **Araştırmalarda Rapor Hazırlama**. Ankara
- dd)KARTAL,Şebnem. **Uyum Ve Davranış Bozuklukları**
www.eski.annecocuk.com/cocuk/psikoloji/uyum_bozuklugu.htm

- ee) KILIÇÇI, Yadigar.(1991) **Okulda Ruh Sağlığı**. Ankara
- ff) KULAKSIZOĞLU, A.(1999) **Ergenlik Psikolojisi**, Remzi Kitabevi İstanbul, 2. Basım
- gg) KUZGUN, Yıldız.(1991) **Rehberlik ve Psikolojik Danışma**. İstanbul, 4. Baskı
- hh) KUZGUN, Yıldız. (1972), **Ana-Baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi** , Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi
- ii) KÜÇÜKKARAGÖZ, H. HARMANLI, Z.(2002), **Ergenlerde Aile Yapısı Benlik Kavramları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi** ODTÜ XIII. Ulusal Psikoloji Kongresi, Ankara
- jj) MORGAN, T.C. (1982) **Psikolojiye Giriş**, Çev ARICI Hüsnu. 10. Basım Ankara
- kk) ÖNER, Necla. (2005) **Piers-Harris Çocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği El Kitabı**, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara
- ll) SALK, Lee. (1993) **Bebeklikten Yetişkinliğe Çocuğun Duygusal Sorunları**, Remzi Kitabevi, 5. Basım
- mm) SAYMA, H.İ.(2001) **İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin sosyal yetkinlik beklentilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- nn) SOLMAZ, N. (2002) **İlköğretim Öğrencilerinin Başarılarını Etkileyen Faktörler**.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi D.E.Ü. , İzmir
- oo) ŞAHİN, D.&BERKEM-GÜVENÇ, G.(1996) **Ergenlerde Aile Algısı ve Benlik Algısı**. Türk Psikoloji Dergisi, 11(38), 22-32
- pp) ŞİRVANLI-ÖZEN.(1999) **Eşler Arası Çatışma ve Boşanmanın Çocuklar Üzerindeki Etkileri I: Davranış ve Uyum Problemleri**. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 6(1), 19-29
- qq) TÜRK BAY, Tümer., AKIN, Rıdvan. SÖHMEN, Gülay. **Aile Tutumları ve Çocuk Üzerine Etkileri**. www.gata.edu.tr/cocuk ruh/tutumlar
- rr) WIERSON, M., FOREHAND, R. & MCCOMBS, A. (1988) **“The Relationships Of Early Adolescent Functioning To Parent-Reported And Adolescent-Perceived Interparental Conflict”** Journal Of Abnormal Child Psychology, 16, 707-718.
- ss) YAVUZER, Haluk. (1999) **Çocuk Psikolojisi**. Remzi Kitabevi, İstanbul, 18. basım

- tt) YAVUZER, Haluk.(1993) **Ana-Baba ve Çocuk**.Remzi Kitabevi, İstanbul, 7. Basım
- uu)YAVUZER,Haluk.(1997) **Çocuk Eğitimi El Kitabı**. Remzi Kitabevi, 4. Basım
- vv) YAVUZER,Haluk.(1994) **Ana-Baba Okulu**._Remzi Kitabevi, 4. Basım
- ww) YAVUZER,Haluk.(1993) **Resimleriyle Çocuk**. İstanbul, 4. Basım
- xx) YILMAZ,A.(1999) “**Çocuk Yetiştirme Tutumları:Kuramsal Yaklaşımlar Ve Görgül Çalışmalar**” Türk Psikoloji Yazıları, 1(3),99-118
- yy) YILMAZ, A. (2001) **Eşler Arasındaki Uyum, Anne-Baba Tutumu Ve Benlik Algısı Arasındaki İlişkilerin Gelişimsel Olarak İncelenmesi**. Türk Psikoloji Dergisi 16(47),1-24

Öğrencinin Adı Soyadı:

Sınıfı:

ÖĞRETMEN BİLGİ FORMU

Aşağıda öğrencilerin özelliklerini tanımlayan maddeler bulunmaktadır. Her bir madde öğrencinin şu andaki ya da son 2 ay içindeki durumunu belirtmektedir. Bir madde öğrenciniz için çok ya da sıklıkla doğru ise **2**, bazen ya da biraz doğru ise **1**, hiç doğru değilse **0** alanına (X) işaretleyiniz.

	0	1	2
İÇE KAPANIKLIK			
1	Başkaları ile beraber olmaksızın , yalnız kalmayı tercih eder.		
2	Çok korkak ve kaygılıdır.		
3	Hevessiz, isteksiz ve durgundur.		
4	Konuşmayı reddeder.		
5	Sır vermez, düşüncelerini kendine saklar.		
6	Sıkılgan ve utangaçtır.		
7	İstekleri yerine getirilmezse hevesi çabuk kırılır.		
8	Hareketsiz ve yavaştır, enerjik değildir.		
9	İçe kapanıktır, başkalarıyla birlikte olmak istemez.		
10	Bir toplantıda veya grupta ilk defa karşılaştığı insanlarla tanışmakta güçlük çeker.		
SALDIRGANLIK			
11	İstekleri yerine gelmediğinde , engellendiğinde sık sık sinirlenir.		
12	Arkadaşları ile sık sık kavga eder.		
13	Sınıf disiplinini bozar.		
14	Küfürlü ve açık saçık konuşur.		
15	Başarısızdır,yeterince çaba göstermez.		
16	Kurallara ve isteklere karşı çıkar.		
17	Çok konuşur.		
18	Başkalarıyla çok dalga geçer,alay eder.		
19	Yerinde rahat duramaz çok hareketlidir.		
20	Ailesine ya da başkalarına ait eşyalara zarar verir.		
YALAN VE ÇALMA			
21	Bilerek yalan söyler.		
22	Sahibi izin vermeden istediği birşeyi izinsiz olarak alır.		
23	Düşünmeden ya da aniden hareket eder.		
24	Yalan söyler,hile yapar.		
25	Sinirli ve gergindir.		
26	Diğer öğrenciler tarafından sevilmez.		
27	Gösterişten hoşlanır,maskaralık yapar.		
28	Evin dışında çalmaları vardır.		
29	Şüphelidir.		
30	İnsanları tehdit eder.		
BAGIMLILIK			
31	Eleştirildiğinde incinir, gücenir.		
32	İnsan ilişkilerinde utangaçtır.		
33	Tanımadığı kişilerle ve çocuklarla birlikte iken sıkılgandır.		
34	Hata yapmaktan korkar.		
35	Mükemmel olmasının gerektiğine inanır.		
36	Kendini çok suçlu hisseder.		
37	Yetişkinlerin dizinin dibinden ayrılmaz, onlara çok bağımlıdır.		
38	Yaşından daha küçük bir çocuk gibi davranır.		
39	Kurallara çok fazla uyar.		
40	Kendinden küçük çocuklarla oynar.		

AİLE DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

AÇIKLAMA

İlişikte aileler hakkında 60 cümle bulunmaktadır. Lütfen her cümleyi dikkatlice okuduktan sonra ,sizin ailenize ne derece uyduğuna karar veriniz.Önemli olan,sizin ailenizi nasıl gördüğünüzdür.

Her cümle için dört seçenek söz konusudur.

Aynen Katılıyorum	Eğer cümle sizin ailenize <u>tamamen uyuyorsa</u> işaretleyiniz.
Büyük Ölçüde Katılıyorum	Eğer cümle sizin ailenize <u>çoğunlukla uyuyorsa</u> işaretleyiniz.
Biraz Katılıyorum	Eğer cümle sizin ailenize <u>çoğunlukla uymuyorsa</u> işaretleyiniz.
Hiç Katılmıyorum	Eğer cümle sizin ailenize <u>hiç uymuyorsa</u> işaretleyiniz.

Her cümlenin yanında 4 seçenek içinde ayrı yerler ayrılmıştır. Size uyan seçeneğe (X) işareti koyunuz. Her cümle için uzun uzun düşünmeyiniz. Mümkün olduğu kadar çabuk ve samimi cevaplar veriniz. Kararsızlığa düşerseniz, ilk aklınıza gelen doğrultusunda hareket ediniz. Lütfen her cümleyi cevapladığınızdan emin olunuz.

AİLE DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

CÜMLELER	Aynen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Hiç Katılmıyorum
1-Ailece ev dışında program yapmada güçlüğ çekeriz, çünkü aramızda fikir birliğı sağlayamayız.				
2-Günlük hayatımızdaki sorunların(problemlerin) hemen hepsini aile içinde hallederiz.				
3-Evde biri üzgün ise,diğer aile üyeleri bunun nedenini bilir.				
4-Bizim evde kişiler verilen her görevi düzenli bir şekilde yerine getirmezler.				
5-Bizim evde birinin bşı derde girdiğinde,diğerleri de bunu kendilerine fazlasıyla dert ederler.				
6- Bir sıkıntı ve üzüntüyle karşılaştığımızda, birbirimize destek oluruz.				
7-Ailemizde acil bir durum olsa şaşırıp kalırız.				
8-Bazen evde ihtiyacımız olan şeylerin bittiğinin farkına varmayız.				
9- Birbirimize karşı olan sevgi,şefkat gibi duygularımızı açığa vurmaktan kaçınırız.				
10-Gerektiğinde aile üyelerine görevlerini hatırlatır, kendilerine düşen işi yapmalarını sağlarız.				
11-Evde dertlerimizi ,üzüntülerimizi birbirimize söylemeyiz.				
12-Sorunlarımızın çözümünde genellikle ailece aldığımız kararları uygularız.				
13-Bizim evdekiler,ancak onların hoşuna giden şeyler söylediğinizde sizi dinlerler.				
14-Bizim evde bir kişinin söylediklerinden ne hissettiğini anlamak pek kolay değildir.				
15-Ailemizde eşit bir görev dağılımı yoktur.				
16-Ailemiz üyeleri birbirlerine hoşgörülü davranırlar.				
17-Evde herkes başına buyruktur.				
18-Bizim evde herkes söylemek istediklerini üstü kapalı değil de doğrudan birbirlerinin yüzüne söyler.				
19-Ailede bazılarımız,duygularımızı belli etmeyiz.				
20-Acil bir durumda ne yapacağımızı biliriz.				
21-Ailecek, korkularımızı ve endişelerimizi birbirimizle tartışmaktan kaçınırız.				
22-Sevgi ve şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize belli etmekten kaçınırız.				
23-Gelirimiz(ücret,maaş) ihtiyaçlarımızı karşılamaya yetmiyor.				
24-Ailemiz bir problemi çözdükten sonra,bu çözümün işe yarayıp yaramadığını tartışır.				
25-Bizim ailede herkes kendini düşünür.				
26-Duygularımızı birbirimize açıkça söyleyebiliriz.				
27-Evimizde banyo ve tuvalet bir türlü temiz durmaz.				
28-Aile içinde sevgimizi bir türlü göstermeyiz.				
29-Evde herkes her istediğini birbirinin yüzüne söyleyebilir.				
30-Ailemizde her birimizin belirli görev ve sorumlulukları vardır.				
31-Aile içinde genellikle birbirimizle pek iyi geçinmeyiz.				
32-Ailemizde sert-kötü davranışlar ancak belli durumlarda gösterilir.				
33-Ancak hepimizi ilgilendiren bir durum olduğu zaman birbirimizin işine karışırlar.				
34-Aile içinde birbirimizle ilgilenmeye pek zaman bulamıyoruz.				

CÜMLELER	Aynen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Hiç Katılmıyorum
35-Evde genellikle söylediklerimizle söylemek istediklerimiz birbirinden farklıdır.				
36-Aile içinde birbirimize hoşgörülü davranırız.				
37-Evde birbirimize, ancak sonunda kişisel bir yarar sağlayacaksa ilgi gösteririz.				
38-Ailemizde bir dert varsa kendi içimizde halderiz.				
39-Ailemizde sevgi ve şefkat gibi güzel duygular ikinci plandadır.				
40-Ev işlerinin kimler tarafından yapılacağını hep birlikte konuşarak kararlaştırırız.				
41-Ailemizde herhangi bir şeye karar vermek her zaman sorun olur.				
42-Bizim evdekiler sadece bir çıkarları olduğu zaman birbirlerine ilgi gösterirler.				
43-Evde birbirimize karşı açık sözlüyüzdür.				
44-Ailemizde hiçbir kural yoktur.				
45-Evde birinden bir şey yapması istendiğinde mutlaka takip edilmesi ve kendisine hatırlatılması gerekir.				
46-Aile içinde herhangi bir sorunun(Problemin) nasıl çözüleceği hakkında kolayca karar verebiliriz.				
47-Evde kurallara uyulmadığı zaman ne olacağını bilmeyiz.				
48-Bizim evde aklınıza gelen herşey olabilir.				
49-Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize ifade edebiliriz.				
50-Ailede her türlü problemin üstesinden gelebiliriz.				
51-Evde birbirimizle pek iyi geçinemeyiz.				
52-Sinirlenince birbirimize küseriz.				
53-Ailede bize verilen görevler pek hoşumuza gitmez çünkü genellikle umduğumuz görevler verilmez.				
54-Kötü bir niyetle olmasa da evde birbirimizin hayatına çok karışıyoruz.				
55-Ailemizde kişiler herhangi bir tehlike (yangın, kaza) karşısında ne yapacaklarını bilirler, çünkü böyle durumlarda ne yapılacağı aramızda konuşulmuş ve belirlenmiştir.				
56-Aile içinde birbirimize güveniriz.				
57-Ağlamak istediğimizde, birbirimizden çekinmeden rahatlıkla ağlayabiliriz.				
58-İşimize(okulumuza) yetişmekte güçlük çekiyoruz.				
59-Aile içinde birisi, hoşlanmadığımız birşeyler yaptığında ona bunu açıkça söyleriz.				
60-Problemlerimizi çözmek için ailecek çeşitli yollar bulmaya çalışırız.				

KENDİM HAKKINDA DÜŞÜNCELERİM*

AÇIKLAMA: Aşağıda 80 cümle var. Bunlardan sizi tanımlayanları evet, tanımlayanları ise hayır ile cevaplandırın. Bazı cümlelerde karar vermek zor olabilir. Yine de ittifak bütün cümleleri cevaplayın. Aynı cümleyi hem evet, hem hayır şeklinde işaretlemeyin. Unutmayın, cümledeki ifade genellikle sizi anlatıyorsa evet, genellikle sizi anlatmıyorsa hayır olarak işaretleyebilirsiniz. Cümlenin size uygun olup olmadığını en iyi siz kendiniz bilebilirsiniz. Bunun için kendinizi gerçekten nasıl görüyorsanız aynı şekilde cevaplandırın. Cevaplarınızı işaretlerken, buradaki cümlenin numarası ile cevap kağıdındaki numaranın aynı olmasına dikkat edin.

1. İyi resim çizerim.
2. Okul ödevlerimi bitirmem uzun sürer.
3. Ellerimi kullanmada becerikliyimdir.
4. Okulda başarılı bir öğrenciyim.
5. Aile içinde önemli bir yerim vardır.
6. Sınıf arkadaşlarım benimle alay ediyorlar.
7. Mutluyum.
8. Çoğunlukla neşesizim.
9. Akılliyim.
10. Öğretmenler dersce kullırdınca heyecanlanırım.
11. Dış (fiziki) görünüşüm beni rahatsız ediyor.
12. Genellikle çekingenim.
13. Arkadaş edimekte güçlük çekiyorum.
14. Büyüdüğümde önemli bir kimse olacağım.
15. Aileme sorun yaratırım.
16. Kıvılcılı sayılırım.
17. Sınıflardan önce heyecanlanırım.
18. Okulda terbiyeli, uyumlu davranırım.
19. Herkes tarafından pek sevilen biri değilim.
20. Parlak, güzel fikirlerim vardır.
21. Genellikle kendi dediğlerimin olmasını isterim.
22. İsteddiğim bir şeyden kolayca vazgeçerim.
23. Müzikte iyiyim.
24. Hep kötü şeyler yaparım.
25. Eyde çoğu zaman huysuzluk ederim.
26. Sınıfta arkadaşlarım beni sayarlar.
27. Sinirli biriyim.
28. Gözlerim güzeldir.
29. Ders kalkıtımda bildiklerimi sıklımadan anlatırım.
30. Derslerde sık sık hayal kurarım.
31. (Kardeşiniz varsa) Kardeş(ler)ime satışırım.
32. Arkadaşlarım fikirlerimi beğenir.
33. Başım sık sık belaya girer.
34. Eyde büyüklerimin sözünü dinlerim.
35. Sık sık üzölür, meraklanırım.

36. Ailem benden çok şey bekliyor.
37. Halimden memnunum.
38. Eyde ve okulda pek çok şeyin dışında bıraktığığım hissine kapılırım.
39. Saçlarım güzeldir.
40. Çoğu zaman okul faaliyetlerine gönüllü olarak katılırım.
41. Şimdiki halimden daha başka olmayı isterdim.
42. Geceleri rahat uyurum.
43. Okuldan hiç hoşlanmıyorum.
44. Arkadaşlar arasında oyunlara katılmak için bir seçim yapılrken, en son seçölenlerden biriyim.
45. Sık sık hasta olurum.
46. Başkalarına karşı iyi davranmam.
47. Okul arkadaşlarım güzel fikirlerimin olduğunu söylerler.
48. Mutusuzum.
49. Çok arkadaşım var.
50. Neşeliyim.
51. Pek çok şeye aklım ermez.
52. Yakışıklıyım/güzelim.
53. Hayat dolu bir insanım.
54. Sık sık kavgaya karışırım.
55. Erkek arkadaşlarım arasında sevilirim.
56. Arkadaşlarım bana sık sık satışırılar.
57. Ailemi düş kırıklığına uğrattım.
58. Hoş bir yüzüm var.
59. Eyde hep benle uğraşırlar.
60. Oyunlarda ve sporda başı hep ben çekirim.
61. Ne zaman bir şey yapmaya kalksam her şey ters gider.
62. Hareketlerimde hantal ve beceriksizim.
63. Oyunlarda ve sporda, oynamak yerine seyredirim.
64. Öğrendiklerimi çabuk unutturum.
65. Herkesle iyi geçinirim.
66. Çabuk kızarım.
67. Kız arkadaşlarım arasında sevilirim.
68. Çok okurum.
69. Bir grupla birlikte çalışmaktansa tek başıma çalışmaktan hoşlanırım.
70. (Kardeşiniz varsa) Kardeş(ler)imi severim.
71. Vücutça güzel sayılırım.
72. Sık sık korkuya kapılırım.
73. Her zaman bir şeyler düşünür ve kararım.
74. Güvenilir bir kimseyim.
75. Başkalarından farklıyım.
76. Kötü şeyler düşünürüm.
77. Kolay ağlarım.
78. İyi bir insanım.
79. İşler hep benim yüzümden ters gider.
80. Şarışlı bir kimseyim.

* E.Y. Pinar ve D.B. Harmanlı A.B. Dede 1984 yılında İngilizce olarak çöşördüğü bu ökeç, Hicda Önel ve İhsan Çatalbağ tarafından Türkçeye yarılanmıştır. Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, 1987.

**KENDİM HAKKINDA DÜŞÜNCELERİM
CEVAP KAĞIDI**

ADINIZ, SOYADINIZ: _____

YAŞINIZ: _____

	EVET	HAYIR		EVET	HAYIR		EVET	HAYIR
1.	☐	☐	28.	☐	☐	55.	☐	☐
2.	☐	☐	29.	☐	☐	56.	☐	☐
3.	☐	☐	30.	☐	☐	57.	☐	☐
4.	☐	☐	31.	☐	☐	58.	☐	☐
5.	☐	☐	32.	☐	☐	59.	☐	☐
6.	☐	☐	33.	☐	☐	60.	☐	☐
7.	☐	☐	34.	☐	☐	61.	☐	☐
8.	☐	☐	35.	☐	☐	62.	☐	☐
9.	☐	☐	36.	☐	☐	63.	☐	☐
10.	☐	☐	37.	☐	☐	64.	☐	☐
11.	☐	☐	38.	☐	☐	65.	☐	☐
12.	☐	☐	39.	☐	☐	66.	☐	☐
13.	☐	☐	40.	☐	☐	67.	☐	☐
14.	☐	☐	41.	☐	☐	68.	☐	☐
15.	☐	☐	42.	☐	☐	69.	☐	☐
16.	☐	☐	43.	☐	☐	70.	☐	☐
17.	☐	☐	44.	☐	☐	71.	☐	☐
18.	☐	☐	45.	☐	☐	72.	☐	☐
19.	☐	☐	46.	☐	☐	73.	☐	☐
20.	☐	☐	47.	☐	☐	74.	☐	☐
21.	☐	☐	48.	☐	☐	75.	☐	☐
22.	☐	☐	49.	☐	☐	76.	☐	☐
23.	☐	☐	50.	☐	☐	77.	☐	☐
24.	☐	☐	51.	☐	☐	78.	☐	☐
25.	☐	☐	52.	☐	☐	79.	☐	☐
26.	☐	☐	53.	☐	☐	80.	☐	☐
27.	☐	☐	54.	☐	☐			

RATHUS ATILGANLIK ENVANTERİ

AÇIKLAMA: *Aşağıda size 30 maddelik bir envanter verilmiştir. Her maddeyi dikkatlice okuyup, size uygunluk derecesine göre CEVAP KAĞIDINDAKİ ilgili parantezin içini KARALAYARAK cevaplandırınız.*

ÖRNEK : İnsanlarla kavga etmekten hoşlanırım.

Eğer bu madde size çok iyi uyuyor, sizi çok iyi anlatıyorsa **ÇOK İYİ UYUYOR**; oldukça iyi anlatıyor, uyuyorsa **OLDUKÇA UYUYOR**; biraz uyuyor, size biraz anlatıyorsa **BİRAZ UYUYOR**; cevabını işaretleyiniz. Eğer madde size pek uymuyor, pek anlatamıyorsa **PEK UYMUYOR**; oldukça uymuyor, oldukça anlatmıyorsa **FAZLA UYMUYOR**; size hiç uymuyorsa, sizi hiç anlatamıyorsa **HİÇ UYMUYOR** cevabını işaretleyiniz.

1. Bence insanların çoğu benden daha atılgan ve saldırgandır.
2. Sıkılganlığım yüzünden karşıt cinse herhangi bir önerimde bulunamıyor ya da onların önerilerini kabul edemiyorum.
3. Bir lokantada isteğime göre hazırlanmamış bir yemek gelince garsona şikayette bulunurum.
4. Başkalarının beni kırdıklarını fark ettiğim halde onları incitmemeğe dikkat ederim.
5. İstemediğim bir malı almam için ısrar edilirse “hayır” demekte zorluk çekerim.
6. Benden bir şey yapmam istendiğinde nedenini öğrenmekte ısrar ederim.
7. İnsanı geliştirici ve sert tartışmalara katılmak istediğim zamanlar olur.
8. Senin durumundaki herkes gibi ben de yükselmek için çabalarım.
9. Doğrusunu isterseniz insanlar beni kullanır.
10. Yeni tanıştığım insanlarla ya da yabancılarla rahatlıkla konuşurum.
11. Karşıt cinsten çekici birine ne söyleyeceğimi çoğu kez bilmem.
12. Resmi telefon konuşmaları yapmaktan çekinirim.
13. Bir işe mektup yazarak başvurmayı yüz yüze görüşmeğe tercih ederim.
14. Satın aldığım şeyleri geri vermekten sıkılırım.

15. Beni rahatsız eden saygıdeğer bir yakınıma, rahatsızlığımı ifade etmek yerine duygularımı ondan saklamayı yeğlerim.
16. Aptalca görünürüm korkusuyla soru sormaktan kaçırım.
17. Bir tartışma sırasında kızdığım, hırslandığım belli olacak diye korkarım.
18. Tanınmış ve saygı duyulan bir kimsenin yanlış bir şey söylediğini duyduğumda, dinleyenlere kendi görüşümü de duyurmaya çalışırım.
19. Önem ve değerli bir iş yaptığımda başkalarının bunu öğrenmesinde sakınca görmem.
20. Önem ve değerli iş yaptığımda başkalarının bunu öğrenmesinde sakınca görmem.
21. Duygularımı ifade ederken açık ve samimiyimdir.
22. Biri benim hakkımda yanlış ve kötü şeyler söylese, hemen o kişiyle konuşurum.
23. Çoğunlukla hayır demekte güçlük çekerim.
24. Duygularımı anında açığa çıkarmaktansa biriktirmeyi yeğlerim.
25. Kötü bir hizmetten şikayetçi olurum.
26. Övüldüğümde bazen ne diyeceğimi bilemem.
27. Tiyatro, konferans gibi topluluklarda iki kişi yüksek sesle konuşursa, onlara susmalarını ya da konuşmalarına başka yerde devam etmelerini söylerim.
28. Kuyrukta öne geçen birine yaptığının yanlış olduğunu söylerim.
29. Fikrimi ifade etmekte zorluk çekerim.
30. Hiçbir şey söyleyemediğimiz zamanlar olur.

RATHUS ATILGANLIK ENVANTERİNİN CEVAP KAĞIDI

	Çok iyi Uyuyor	Oldukça Uyuyor	Biraz Uyuyor	Pek Uymuyor	Fazla Uymuyor	Hiç Uymuyor
1.	()	()	()	()	()	()
2.	()	()	()	()	()	()
3.	()	()	()	()	()	()
4.	()	()	()	()	()	()
5.	()	()	()	()	()	()
6.	()	()	()	()	()	()
7.	()	()	()	()	()	()
8.	()	()	()	()	()	()
9.	()	()	()	()	()	()
10.	()	()	()	()	()	()
11.	()	()	()	()	()	()
12.	()	()	()	()	()	()
13.	()	()	()	()	()	()
14.	()	()	()	()	()	()
15.	()	()	()	()	()	()
16.	()	()	()	()	()	()
17.	()	()	()	()	()	()
18.	()	()	()	()	()	()
19.	()	()	()	()	()	()
20.	()	()	()	()	()	()
21.	()	()	()	()	()	()
22.	()	()	()	()	()	()
23.	()	()	()	()	()	()
24.	()	()	()	()	()	()
25.	()	()	()	()	()	()
26.	()	()	()	()	()	()
27.	()	()	()	()	()	()
28.	()	()	()	()	()	()
29.	()	()	()	()	()	()
30.	()	()	()	()	()	()